

Kaupungit kasvavat

PUHEENVUOROSSA

OSMO SOININVAARA

/

ESA HÄRMÄLÄ

TYÖN VUORO

– miten käy
muun Suomen?

Esipuhe

Kaupungeista kasvua, huolta koko Suomesta

EK:n strategiana on tukea Suomen uudistumista ja kasvua. Vanhoilla eväillä ei enää pärjätä vaan meidän tulee rohkeasti ja ennakkoluulottomasti kehittää maastamme erinomainen perusta yritysten menestymiselle. Menestyvät yritykset ovat menestyvän Suomen perusta.

Kaupungistuminen on globaali megatrendi, jonka kehitys näyttää vääjäämättömältä. Satoja miljoonia ihmisiä siirtyy maaseuduilta kaupunkeihin usein paremman elämän ja elintason toivossa esimerkiksi Kiinassa ja Intiassa. Suomi ei ole erillinen saareke, vaan kaupungistumiskehitys etenee myös meillä.

Kaupunkipolitiikka on ollut vaatimattomassa roolissa Suomen kehittämisessä ja maan hallitusten työssä. Tähän tarvitaan muutos. Vahvempi kaupunkipolitiikka kiihdyttäisi kasvua, joka parhaimmillaan säteilee kaupunkien kautta laajemmalle. Kaupunkipolitiikan korostaminen ei tietenkään tarkoita sitä, että kaikkien tulisi muuttaa pääkaupunkiseudulle, vaan tarvitsemme useampia menestyviä kaupunkialueita.

EU:ssa kaupunkipolitiikalla on jo oma vakiintunut paikkansa. Kaupunkipolitiikasta vastaavat ministerit ja osastopäälliköt tapaavat säännöllisesti ja kaupunkipolitiikalle on omat korvamerkityt määrärahat. Olisikin tärkeää, että myös kansallisella tasolla tunnustaisimme kaupunkipolitiikan merkityksen ja toteuttaisimme vahvaa suomalaista kaupunki-

politiikkaa. Se osaltaan tukisi kaupunkiemme kansainvälistä verkottumista ja kilpailukykyä.

Kaupungit houkuttelevat osaaajia ja siksi innovaatiotoiminta keskittyy kaupunkeihin, lähinnä yliopistokaupunkeihin. Kaupungit tarjoavat hyvän alustan uusille liikenne-, energia- ja kiertotalousratkaisuille sekä erilaisille palveluinnovaatioille. Näille innovaatioille on huima kysyntä globaaleilla markkinoilla, mutta pilottiratkaisut tarvitsevat kotimarkkinan. Hyvä esimerkki on liikenteen älyratkaisut.

Avaamalla liikenteen tietovarannot voidaan luoda aivan uudenlaisia liikkumisen ratkaisuja. Vaikka nämä ratkaisut ponnistavat kaupunkien kriittisestä massasta, voidaan niitä hyödyntää myös maaseudulla yhdistämällä kyytejä. Sama koskee myös energiaratkaisuja. Vaikka uudet innovaatiot syntyvät pääosin kaupunkien osaamiskeskittymissä, niitä voidaan hyödyntää hajautetun energian nimissä koko Suomessa.

Koko Suomi ei tänä päivänäkään ole enää asuttu. Se on siksi epärealistinen tulevaisuudenvisio, johon takertuminen estää analyttisen keskustelun yhdyskuntarakenteesta. Syrjäisillä seuduilla asuville ei koskaan voida yhteiskunnan varoin tarjota aivan kaikkia vastaavia palveluja kuin kaupungeissa. Moni voimakkaasti kasvava toimiala kuitenkin ponnistaa ruuhka-Suomen ulkopuolelta. Biotalous, elintarviketuotanto, matkailu ja kaivostoiminta toimivat hajautuneina eri puolilla Suomea ja luovat positiivista virettä näille alueille.

Yritykset toimivat eri puolilla Suomea. Näiden yritysten toimintaedellytysten kannalta on tärkeää huolehtia liikenneväylistä. Siksi Suomessa tulee määrittää runkoverkko pitkäjänteistä infrarakentamista varten. Hyvä liikenteen infra myös houkuttelee yrityksiä ja ihmisiä. Osaavan työvoiman saatavuus edellyttää työelämää palvelevan koulutuksen kehittämistä. Ammatillisen koulutuksen reformi vie koulutusta yrityksiin, hyvä niin. Ammattikorkeakouluilla on erittäin tärkeä rooli tulevaisuuden työelämäosaajien kouluttamisessa

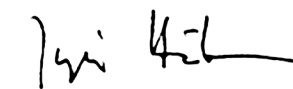
sekä jo työssä olevien tietojen ja taitojen päivittämisessä – eri puolilla Suomea.

Suomi tarvitsee vetureita. Helsinki kilpailee vähintään eurooppalaisessa sarjassa ja siksi sen menestyminen on tärkeää koko Suomelle. Helsingin menestys ei ole pois muulta Suomelta.

Lounais-Suomen vahva taloudellinen veto osoittaa myös asuntopolitiikkamme pehmeät kohdat. Työvoiman liikkuvuus törmää asutuspulaan. Kaavoitus on liian hidasta, erilaiset määräykset nostavat rakentamisen hintaa ja käyttötarkoituksen muuttaminen toimistotiloista asutokäyttöön etenee etanan vauhtia. Samoin koulutuksen reagointia tulee parantaa.

Kaupunkipolitiikka on nostettava keskiöön maan kehittämisessä. Siksi seuraavan hallituksen ohjelmaneuvoituissa tulee perustaa kaupunkipoliittinen työryhmä. Hallitusohjelmaan tarvitaan vahvat linjaukset kaupunkipolitiikasta. Hallituksen tulee myös harkita kaupunkipoliittisen ministerivaliokunnan perustamista ohjaamaan ja kokoamaan hallituksen työtä.

EK haluaa nostaa kaupunkipolitiikan keskeiseksi kasvun lähteeksi ja samalla huolehtia muun Suomen edellytyksistä ja mahdollisuuksista. Tämä raportti on keskustelunavaus vaaleihin ja seuraavan hallituksen työlle. Raportti sisältää **Osmo Soininvaaran** ja **Esa Härmälän** näkemyksiä aiheesta sekä EK:n linjauksia. Toivomme vilkasta ajatusten vaihtoa – puolesta ja vastaan. Mahdollisuudet hyödynnetään kuitenkin vain tekemällä.

Jyri Häkämies
Toimitusjohtaja
Elinkeinoelämän keskusliitto

Suurten kaupunkien kasvu on väistämätöntä

Osmo Soininvaara

Valtiotieteen lisensiaatti Osmo Soininvaara on perehtynyt kaupunkien kehittämiseen toimituaan kahdeksan vuotta Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunnan varapuheenjohtajana aikana, jolloin Helsinki otti maankäytössä aivan uuden suunnan.

Hän on kysytty puhuja kaupungistumista ja kaupunkien vetovoimatekijöitä koskevilla tilaisuuksissa.

Soininvaara painottaa erityisesti kaupunkitaloustieteellistä lähestymistapaa. Hän on sivutoimisessa toimessa Aalto-yliopiston taloustieteen laitoksella nimikkeellä Executive in Residence.

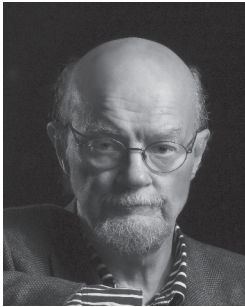
Kasvun on jakaannuttava yliopistokaupunkien ulkopuolelle

Esa Härmälä

Agronomi Esa Härmälä oli Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK:n puheenjohtaja 1994–2006. Tätä ennen hän toimi mm. pääministeri Esko Ahon talouspoliittisena erityisavustajana ja Suomen EU-jäsenyysneuvotteluvaltuuskunnan jäsenenä. Jäsenyysneuvotteluissa hänen vastuulleen kuului maatalous, joka koettiin haastavimmaksi neuvottelualueeksi.

MTK:n jälkeen Härmälä työskenteli Euroopan lannoiteteollisuusliiton toimitusjohtajana Brysselissä, TEM:n energiaosaston ylijohtajana ja Metsähallituksen pääjohtajana.

Härmälä toimii hallituksen puheenjohtajana Fennovoima Oy:ssä, Baltic Connector Oy:ssä, Suomen Metsäsijoitus Oy:ssä ja MTK:n Säätiössä sekä varapuheenjohtajana Apetit Oyj:ssä. Oman yrityksensä Frostia Oy:n kautta hän toimii konsulttina. Metsätaloutta hän harjoittaa yhtymän osakkaana Paimiossa ja Pudasjärvellä.

Osmo Soininvaara

Kaupungistuva Suomi ei saa ajautua tilanteeseen, että meillä on vain yksi menestyvä kaupunkikeskus. Koko maan kannalta olisi tärkeää edistää korkean osaamisen elinkeinojen kasvua kaikissa yliopistokaupungeissa.

Kaupungistuminen on väistämätöntä. Teollisuusmaiden talouskasvu on viime vuosikymmeninä tapahtunut lähes kokonaan suurissa kaupungeissa. Kun talouskasvu on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut Suomessa hitaampaa kuin Ruotsissa, tarkoittaa tämä sitä, että se on ollut Helsingissä, Turussa, Tampereella ja Oulussa¹ hitaampaa kuin Tukholmassa, Malmössä ja Göteborgissa. Kaikki suuret kaupungit sen sijaan eivät kasva, mutta kasvavat kaupungit ovat lähes kaikki suuria tai sijaitsevat Porvoon tavoin jonkin suuren kaupungin työssäkäyntialueella.

Maaseudun liikaväestön tyhjeneminen kaupunkeihin päättyi joskus vuoden 1990 tienoilla. Sen jälkeen yliopistokaupungit ovat kasvaneet muiden kaupunkien kustannuksella. Menettäjiä ovat lähes kaikki pienet kaupungit, mutta erityisesti vanhat teollisuuskaupungit, jos ne eivät ole onnistuneet pelastautumaan yliopiston avulla korkean osaamisen keskuksiksi.

Korkean osaamisen elinkeinojen kasvu yliopistokaupungeissa on koko maan kannalta myönteinen asia, jota tulee edistää eikä jarruttaa. Jos ne eivät saa menestyä yliopistokaupungeissa, eivät ne menesty koko maassa. On kuitenkin vältettävä tilanne, että meillä on tulevaisuudessa vain yksi menestyvä kaupunkiseutu. Muiden kaupunkien toimintaedellytyksiä on kohennettava niille ominaisilla elinkeinoaloilla.

Viite 1. Kaupunkiseutuihin viitataan tässä tekstissä keskuskau-pungin nimellä. Helsingillä esimerkiksi tarkoitetaan siis myös Espoota ja Vantaata. Kun tarkoitetaan nimenomaan keskuskaupunkia, puhutaan esimerkiksi Jyväskylän kaupungista.

Esa Härmälä

Megatrendejä vastaan ei kannata taistella, mutta ongelmien kasaantuminen akselin ääripäihin pitää estää. Maaseudulta lähtevistä arvoketjuista on huolehdittava ja pienet ja keskisuuret kaupungit nostettava aluepolitiikan keskiöön.

On väärin sanoa, että kaupungit kasvavat. Suuri osa Suomen kaupungeista ei kasva tai kasvaa vain marginaalisesti.

Kun puhutaan kaupungistumisesta globaalina megatrendinä, on syytä määritellä, mitä kaupungilla ja kaupunkien kasvulla Suomessa tarkoitetaan.

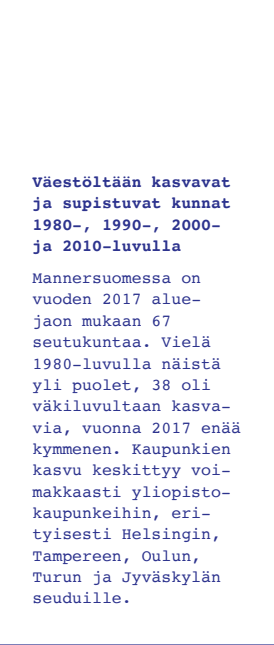
Suomen vaihtoehdot ovat seuraavat:

1. Pääkaupunkiseutu kasvaa.
2. Pääkaupunkiseudun lisäksi 3–5 yliopistokaupunkia ovat kasvun uralla.
3. Edellisten lisäksi kasvaa muutama muu kaupunki tai kunta, joissa toimitaan muita taitavammin tai joilla käy hyvä tuuri. Tämä joukko voi laajentua merkittävästi Länsirannikon teollisuuskaupunkien saavuttaman talouskasvun seurauksena.

Kaupungistumisen välttämättömyydestä ja hyvyydestä puhuttaessa tulee muistaa, ettei oikeastaan ole olemassa sitä vaihtoehtoa, jossa kaikki kaupungit Hangosta Tornioon ja Kotkasta Kemijärvelle kasvaisivat.

Ihmisiä ei saa johtaa harhaan. Kysyttäessä miten muun Suomen käy, on olennaista havaita, että ”muu Suomi” käsittää maaseudun lisäksi valtaosan Suomen kaupungeista. Toinen tapa ilmaista asia olisi sanoa, että pormestari

Väkilukuaan kasvattaneiden seutukuntien määrä

Viite 2.
Thomas H. Davenport & Rajeev Ronanki, “Artificial Intelligence for the Real Word”, Harvard Business Review, January–February 2018.

Asuntopula rajoittaa korkean osaamisen alojen menestystä ja laajenemista yli- opistokaupungeissa, erityisesti Helsingissä. Asuntoja on rakennettava paljon lisää ja muiden elinkeinojen menestystä on edistettävä muissa kaupungeissa, jotta asuntoja vapautuisi luovien alojen työvoimalle.

Verrattuna Itämeren alueen muihin suuriin kaupunkeihin, Helsingin kasvu on ollut hidasta. Helsinki jää selvästi jälkeen esimerkiksi Tukholmasta myös työn tuottavuu- dessa. Merkille pantavaa on Tallinnan ripeä kehitys. Palkkataso on Tallinnassa toki edelleen selvästi heikompi kuin Helsingissä, mutta ero supistuu vauhdilla. Suomi on jäljessä kaupungistumisessa.

INTERNETIN PITI KÄÄNTÄÄ KESKITTYMINEN HAJAUTUMISEKSI
Kaksikymmentä vuotta sitten uskottiin yleisesti, että internet tulisi pysäyttämään kaupungistumisen, kun enää ei olisi välttämätöntä kohdata fyysisesti vaihtaakseen ajatuksia eikä olla paikalla lukeakseen dokumentteja.

Vuonna 2011 ilmestyneessä kirjassaan *Triumph of the City* yhdysvaltalainen Har- vardissa professorina toimiva kaupunkitaloustieteilijä **Edward Glaeser** sanoo, että internet on päinvastoin kiihdyttänyt kaupungistumista.

Yhdysvaltalaiset yritykset ovat alkaneet rajoittaa etätöön tekemistä havaittuaan, että etätöntekijöiden tuottavuus ei pysy muun organisaation tahdissa. Tieto ja ym- märrys eivät välitykään netissä yhtä hyvin kuin fyysisissä kohtaamisissa. Työpaikan kahvipöytäkeskusteluihin ei voi osallistua etänä.

Haaveita etätöystä tienä kohti hajautuneempaa asumista varjostaa myös se, että työ, jota voidaan tehdä missä päin Suomea hyvänsä, voidaan yleensä tehdä missä päin maailmaa hyvänsä – erityisesti, kun automaattiset kielenkääntäjät paranevat nopeasti. **Thomas H. Davenport** ja **Rajeev Ronanki** taas kirjoittavat tekoälystä², että työ, joka voidaan ulkoistaa, voidaan yleensä myös automatisoida.

Vaikka työtä ei olisi mahdollista siirtää tehtäväksi kokonaan etätöynä, voidaan luo- vaa työtä tehdä läppäriellä tilapäisesti vaikka laiturin nokassa. Keskittymistä vaativissa työvaiheissa kannattaa vetäytyä omaan rauhaan. Käsitys siitä, missä työpaikka sijait- see, muuttuu näin epämääräiseksi kuten myös asuinpaikka. Vain lasten koulunkäynti sitoo asumaan yhteen kuntaan.

Vaikka työn osalta internetin vaikutus kaupungistumiseen on ristiriitainen, internet, sosiaalinen media ja tekoäly tekevät kaupungeissa asumisesta aiempaa houkuttele- vampaa. Kaupunkeihin ei jouduta vaan niihin halutaan.

LÄHELLÄ OLEVAT YRITYKSET OPPIVAT TOISILTAAN

Korkean osaamisen työpaikat hakeutuvat kaikkialla maailmassa suuriin kaupunkeihin tai ainakin lähelle toisiaan. Ilmiö on niin voimakas, ettei sen olemassaolosta vakuut- tuakseen tarvitse edes ymmärtää sen syitä.

Kaupunkien koon ja tiiviynen on havaittu lisäävän yritysten tuottavuutta. Erityisen edullista on, kun monta saman alan yritystä sijaitsee lähellä toisiaan. Yritykset oppivat toisiltaan. Varsinaiset yrityssalaisuudet ovat asia erikseen, mutta yritysten välillä siir- tyy myös paljon sellaista hiljaista tietoa, joka ei liity yrityssalaisuuksiin. Kaikenlainen vuorovaikutus lisää tiedon siirtymistä ja lähellä sijaitseminen lisää vuorovaikutusta.

Käveltävät kaupunkikeskustat suosivat vuorovaikutteisuuutta enemmän kuin autoi- luun perustuvat. Ihmiset tapaavat toisiaan satunnaisesti myös joukkoliikennevälineis- sä – erityisesti raitiovaunut soveltuvat kohtaamisille.

Merkittävin syy siihen, että saman alan yritysten sijoittuminen lähelle toisiaan lisää niiden tuottavuutta, perustuu osittain työpaikan vaihtajiin. Työntekijät siirtyvät yrityk- sestä toiseen huomattavasti todennäköisemmin, jos nämä sijaitsevat naapurikortte- leissa kuin jos ne sijaitsevat eri kaupungeissa.

Työntekijä vie tietoa mukanaan entisestä työpaikastaan uuteen. Hänen oma osaamisensa kasvaa verrattuna siihen, että olisi koko työuran jommassakummassa yrityksessä. Hyvät käytännöt ja ymmärrys toimialan eri puolista leviävät yritysten vä- liillä. Henkilökohtainen eteneminen uralla nopeutuu, kun ei tarvitse odottaa paremman paikan vapautumista yhdessä yrityksessä. Sekin lisää tuotavuutta. On myös yrityksiä, joiden mielestä kannattaa toimia pienellä paikkakunnalla alan ainoana yrityksenä, koska silloin ei tarvitse pelätä hyvien työntekijöiden siirtymistä kilpailijoille.

Jan Vapaavuoren kokoaman C21-verkoston kaupungeista suuri osa on väärässä viiteryhmassä, koska 21 kaupungista vain seitsemän kasvaa tuntuvasti, seitsemän vain vähän ja seitsemässä väkiluku pienenee.

Kolmenlaista maaseutua

Minusta maaseutu voidaan jakaa kolmeen pääryhmään:

1. kasvavien kaupunkien läheinen maaseutu (esimerkiksi Kirkkonummi, Pirkkala, Kempele)
2. maatalousvaltainen maaseutu (esimerkiksi Somero, Ilmajoki, Kiuruvesi)
3. syvä harvaan asuttu maaseutu (monet itärajan tai Suomenselän kunnat).

Jaottelu on sikäli karkea, että miltei kaikista maakunnista löytyy alueita, jotka sopivat johonkin näistä luokista. Lapsuuteni Pohjois-Pusula, joka sijaitsee 80 kilometrin päässä Helsingistä, on monessa mielessä syvää maaseutua.

Kun tarkastellaan maaseudun kehityksen vaikutusta kaupungistumi- seen, tulee kutakin kolmesta ryhmästä tarkastella erikseen.

Kaupunkien kehitysedellytyksiin vaikuttaa eniten taajamien läheisellä maaseudulla harjoitettu politiikka ja toteutetut toimet. Suuri osa näiden kuntien väestöstä käy töissä kaupungissa, eli kunta on riippuvainen kau- pungin kasvuvuomasta. Kuntien maa- ja asuntopolitiikalla, kaavoituksella ja liikennetarkaisuilla vaikutetaan oman kunnan lisäksi viereisen kaupungin kehitykseen. Jos maaseudun ja kaupungin välillä on eturistiriitaa, niin hel- poiten sitä löytää näiltä alueilta.

Maatalousvaltainen maaseutu on Suomen EU-jäsenyyden aikana koke- nut kovia. Maatilojen lukumäärä on puolittunut. Jäljelle jäävien koko on suu- rentunut ja erityisesti kotieläintuotannossa niiden voidaan katsoa edustavan pääomavaltaista pienteollisuutta. Alle miljoonan investoinnilla ei navettaa enää juuri rakenneta. Maatilojen ohella kylien määrä on pienentynyt merkit- tävästi. Helsingin Sanomien (30.12.2017) mukaan kylien lukumäärä on 25 vuodessa pudonnut tuhannella nykyiseen noin 5000:een.

Optimisti voisi ajatella, että maatalousvaltaisen maaseudun kehitys on uomansa hakenut. Maatilojen lisäksi näissä rintamaiden kunnissa on yleen- sä myös muuta elinvoimaa ylläpitävää yritystoimintaa. EU:n yhteinen maa- talouspolitiikka vaikuttaa merkittävästi näiden paikkakuntien tulevaisuuteen.

Syvän maaseudun kehitysproblematiikka tiivistyy väestön ikääntymi- seen. On syytä muistaa, että yleensä noin kaksi kolmasosaa näiden kuntien väestöstä asuu keskustaaajamassa peruspalvelujen lähellä, missä ikäänty- vän väestön tarvitsemat palvelut voidaan järjestää yhtä tehokkaasti kuin kaupungissa. Lupaavimpia tulevaisuuden mahdollisuuksia näissä kunnissa tarjoavat metsä- ja erätalous sekä muu uusiutuvien ja uusiutumattomien luonnonvarojen hyödyntäminen, matkailu ja pien- ja keskisuuri yritystoimin- ta yleensä. On myös otettava huomioon, että pelkkä väestömäärän kehi- tyksen seuraaminen ei mittaa elinvoimaisuutta alueilla, joissa on voimakas matkailu- tai vapaa-ajan asumisen kulttuuri.

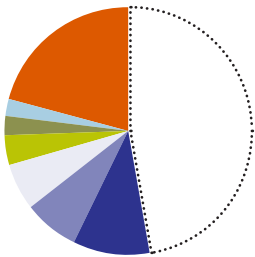
Haasteena osaavan työvoiman saatavuus

Maaseudun ja kasvavien kaupunkien suhdetta analysoitaessa on huo- mattava kaksi asiaa. Ensinnäkin on muistettava, että Suomessa ei enää ole klassista maaseudun liikaväestön ongelmaa. Maaseutu ei enää ole kaupunkien yleinen työvoimareservi. Moni maaseudun elinkeinokin kärsii jo työvoimapulasta. Työvoiman liikkuvuus ja osaavan työvoiman saatavuus sekä investointien rahoitus ovat olennainen kysymys myös maaseudulla sijaitsevien yritysten kasvun ja tulevaisuuden kannalta. Ilman osaavaa työ- voimaa alueen resurssit jäävät hyödyntämättä.

Tilastokeskuksen mukaan vuosina 2010–2014 työikäisten määrä vähe- ni 70 000 henkilöllä. Vuoden 2015 väestöennusteen mukaan työikäisten

2016

Akateemiset nuoret
aikuiset seutukunnittain

- ██ Helsinki
- ██ Tampere
- ██ Turku
- ██ Oulu
- ██ Jyväskylä
- ██ Kuopio
- ██ Vaasa
- ██ Muu Suomi

Osmo

KAUPUNGIT KASVAVAT – MITEN KÄY MUUN SUOMEN?

Raja yrityssalaisuuden ja hiljaisen tiedon välillä on veteen piirretty viiva. Viime aikoina tuota rajaa on siirretty lisäämällä yhä useammin kilpailukieltoja työ sopimuksiin. Tämä saattaa vaikuttaa yrityksen itsensä kannalta tarkoituksen mukaiselta, mutta lopulta kaikki kärsivät. Voisi olla perustelua rajoittaa yritysten oikeutta käyttää aiheettomia kilpailukieltoja työ sopimuksissa.

NUORET OSAAJAT KESKITTYVÄT YLIOPISTOKAUPUNKEIHIN

Osaamisaalat keskittyvät, koska ne hyötyvät kasautumiseduista, mutta myös koska nuoret osajat haluavat asua kaupungeissa. Vuonna 2016 akateemisen loppu tutkinnon suorittaneista 25–34-vuotiaista lähes puolet (47,4 prosenttia) asui Helsingin seudulla ja lähes 80 prosenttia Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän, Kuopion ja Vaasan seuduilla. Loput 63 seutukuntaa jakavat keskenään viidesosan nuorista osajista. Nämä ovat suurelta osin opettajia, lääkäreitä, käräjäoikeuden tuomareita, apteekkareita ja kuntien johtavia virkamiehiä. Muualla Suomessa yritysten käyttöön jää todella vähän nuorta korkeasti koulutettua työvoimaa.

Osaajien keskittymistä ei pidä edes yrittää estää, sillä jos alan yrityksiä onnistuttaisiin sirottelemaan tasaisesti ympäri maata, niiden toimintaedellytykset heikkenisivät merkittävästi. On silti aluepoliittinen uhka, että Suomessa on kohta vain yksi kehittyvä kaupunki-seutu. Se olisi haitaksi koko maan kehitykselle, mutta myös siksi, että osaamisaalat eivät enää pystyisi käyttämään koko maan lahjakkuusreservettä tehokkaasti hyväkseen. Monella katiskalla saa enemmän kaloja kuin yhdellä, vaikka se yksi olisi parhaan apajan äärellä.

Työpaikat vetävät osajia yliopistokaupunkeihin, mutta kotimaiset ja kansainväliset tutkimukset myös osoittavat, että nuoret osajat ovat asumispreferensseiltään huomattavan urbaaneja. He etsivät kaltaistensa seuraa ja he ovat urbaanien palvelujen suurkäyttäjiä.

Osaamisaalat vetävät puolueensa muutakin taloudellista toimintaa. Kaupunkien kasvu Suomessa tarkoittaa lähes yksinomaan yliopistokaupunkien kasvua. Seutukuntatasolla vain 12 seutukuntaa kasvatti Suomessa väkilukuaan vuosien 2013 ja 2016 välillä. Näistä peräti yhdeksällä oli alueellaan yksi tai useampi tiedekorkeakoulu. Ne kolme muuta olivat Porvoo, Seinäjoki ja Kokkola.

Läheskään kaikki elinkeinot eivät vaadi korkeaa osaamista, mutta valtaosa kasvavista elinkeinoista vaatii. Niiden taas on luontevinta, ellei jopa välttämätöntä olla suurissa kaupungeissa. Poikkeuksia tietysti on, kuten Lapin matkailu tai länsirannikon elpynyt teollisuus.

VETURIALAT OVAT KAUPUNGIN YDIN

Karkeasti yksinkertaistavana ajatusmallina voidaan kaupunkien elinkeinot jakaa *veturialoiksi* ja paikallisiksi palveluiksi. Veturiala tarkoittaa tässä toimintaa, joka tuo rahaa kaupunkiseudun ulkopuolelta, joko kotimaasta tai ulkomailta. Vanhastaan teollisuus on muodostanut kaupunkien tärkeimmän talousveturin, mutta nyt kasvukeskusten kasvavat veturialat painottuvat korkeaan osaamiseen. Toki niissä on myös muita veturialoja. Vaikka palvelualojen työpaikkoja on kaupungeissa enemmän kuin veturialojen työpaikkoja, kaupungin menestyksen kannalta veturialojen työpaikat ovat tärkeämpiä. Ilman niitä ei olisi palvelutyöpaikkojakaan. Jako paikallisten palvelujen ja veturialojen välillä ei ole tarkkarajainen. Samat ravintolat palvelevat sekä paikallisia asukkaita että turisteja.

Mitä palveluvaltaisempaa kulutuskäyttäytyminen on, sitä enemmän veturialat synnyttävät ympärilleen paikallisia palveluja. Pääkaupunkiseudun lattea juova eliitti on siis aluetaloudellinen vahvuustekijä. Korkea veroaste ja erityisesti kotitalouksien käyttämiin palveluihin kohdistuva verokiila vähentävät veturialojen synnyttämien työpaikkojen määrää paikallisissa palveluissa.

Kun osaamisaalat keskittyvät yliopistokaupunkeihin, ne synnyttävät väistämättä myös palvelualojen työpaikkoja. Tätä ei ole mitään syytä estää aluepoliittisin perustein, koska ne työpaikat eivät voisi olla missään muualla. Sen sijaan muiden veturialojen keskittyminen yliopistokaupunkeihin ei ole välttämätöntä.

YLIOPISTOKAUPUNGIT VASTAAN MUUT KAUPUNGIT

Suurin osa Suomen kaupungeista ei ole korkean osaamisen elinkeinoihin nojaavia yliopistokaupunkeja. Ne ovat eri tavoin painottunut yhdistelmä ympäröivän maaseudun kaupallista keskusta, teollisuuskaupunkia ja hallintokaupunkia. Tämän ajan tärkein

Esa

00:00:13

määrä vähenisi edelleen 75 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä. Vaikka uusi teknologia korvaa vanhaa työtä, kilpailu osaavasta työvoimasta kiristyy jatkuvasti. Samaan aikaan sekä Norja että Ruotsi houkuttelevat osajia Pohjois-Suomesta töihin erilaisilla etuisuuksilla, jotka varsinkin Norjassa ovat omaa luokkaansa. Jos Norjan etuisuuksien tyyppisiä kannustimia maksettaisiin Suomessa, niitä kritisoitaisiin kaupungistumisen jarruttamisesta.

Toinen muistettava asia on, että maaseutu–kaupunki-akselin yhdessä päässä tehtävillä yhteiskunnan toimenpiteillä on mitätön tai korkeintaan marginaalinen vaikutus akselin toisessa päässä. Poikkeuksen tässä muodostavat edellä mainitut maankäyttö-, kaavoitus- ja liikenneasiat taajamien läheisellä maaseudulla. Helsingiläisten elämään ei vaikuta juuri mitenkään se, miten Suomi ja EU hoitavat sianlihan tuotantoedellytyksiä maatalousvaltaisella maaseudulla. Somerolaisille on puolestaan aika yhdentekevää se, miten pääkaupunkiseutu sotensa järjestää.

Maaseutu ja kaupunki eivät pääsääntöisesti enää kilpaile samoista yhteiskunnan rajallisista resursseista. Poliittista ärtymystä toki herättää, jos akselin yhdessä päässä arvioidaan toisen pään syövän osaansa enemmän yhteisestä pussista. Mutta ennen kuin näitä arvioita esittää ja kiviä heittää, on syytä varmistaa, ettei istu kasvihuoneessa.

Maaseudulta lähtevät arvoketjut edistävät hyvinvointia

Maaseudulta lähtee ainakin neljä koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta tärkeää arvoketjua: elintarviketalous, metsätalous, kaivannaistalous ja matkailu. Elintarvikeketju työllistää noin 340 000 suomalaista ja valtaosa näistä työpaikoista on riippuvaisia kotimaisen maatalouden tuottamasta raaka-aineesta (LUKE 2017). Suomessa ei esimerkiksi olisi meijereitä ilman maidontuotantoa, koska maailmalta voidaan tuoda Suomeen valmiita jalostettuja elintarvikkeita. Ruoka tuotetaan maaseudulla.

Metsäteollisuus tuo yli 20 prosenttia Suomen vientituloista. Merkittävä osa Suomen teollisuuden toisen tukijalan, metalliteollisuuden, viennistä muodostuu myös puun korjuuseen ja jalostukseen liittyvistä tuotteista. Puu ja metsien muut ekosysteemipalvelut tuotetaan maaseudulla. Biotalous kasvupohja on myös maaseudulla.

Kaivosteollisuus on Suomessa vielä pieni toimiala, mutta sen kasvuo-dotukset ovat merkittävät. Suomen mineraalivarantojen arvoksi arvioidaan 500 miljardia euroa (HS 7.2.2018). Erityisen suuria odotuksia on liikenteen sähköistymisen myötä kasvavien akkukemikaalien tuotannossa. Nykyiset ja tulevat kaivokset sijaitsevat maaseudulla. Joissain paikoissa niiden yhteensovittaminen esimerkiksi matkailun kehittämispyrkimysten kanssa vaatii hyvää yhteistyötä ja suunnittelua.

Matkailun osuus Suomen BKT:stä oli vuonna 2015 noin 2,5 prosenttia. Matkailu on edelleen maailman nopeimmin kasvava elinkeino. Suomen matkailun valttikorteista Lappi on jo lyönyt itsensä brändinä kansainvälisesti läpi ja siihen on edellytykset myös Saimaalla ja Saaristomerellä. Matkailun suuri kehittämispotentiaali on maaseudulla.

Maaseudun kehittämisessä on ennen muuta kysymys siitä, että maaseudulta alkaa suomalaisten hyvinvoinnin kannalta keskeisiä arvoketjuja. Maaseudulla on myös sellaisia resursseja ja kilpailukyvyyn kannalta olennaisia tekijöitä, joita kaupungeista ei yksinkertaisesti löydy. Nämä arvoketjut ja resurssit tarvitsevat hoitajansa, jotka puolestaan tarvitsevat ympärilleen toimivan yhteiskunnan. Arvoketjuista elintarviketalous, metsätalous ja hyvin suurelta osin matkailu perustuvat luonnonvarojen uusiutumiseen.

Maaseudun elinkeino- ja muiden toimintojen aktiivisuus määrittelee myös pitkälti sen, miltä Suomi näyttää, eli kuinka kaunis ja viihtyisä Suomi on. Suomen suurimpia ympäristöuhkia on kulttuurimaisemien umpeenkasvu. Pusikoitunut peltoteitojen ja romahtavien rakennusten Suomi ei ole innostava toimintaympäristö juuri millekään inhimilliselle toiminnolle. Maaseutumaiseman hoito on kuitenkin myös kulttuurikysymys. Olenkin

aluepoliittinen vedenjakaja Suomessa on yliopistokaupunkien ja tavallisten kaupunkien välinen. Yliopistokaupungit eivät kilpaile työpaikoista maaseudun vaan muiden kaupunkien kanssa.

Lähes kaikkien sellaisten kaupunkiseutujen asukasluku on kääntynyt laskuun, joissa ei ole tiedekorkeakoulua. Kaupunkiseudun sisällä keskuskaupunki saattaa vielä kasvaa, mutta se tapahtuu ympäristökuntien kustannuksella. Se on kaupunkirakenteen tiivistymistä, ei kaupungin kasvua.

Kuten **Esa Härmälä** sanoo omassa tekstissään, maatalouden liikaväestön muutto kaupunkiin on loppunut viime vuosituhanella. Nyt yliopistokaupungit kasvavat muiden kaupunkien kustannuksella. Ne vetävät puoleensa korkean osaamisen aloja ja kaikkea muuta toimintaa samalla, kun tavallisten kaupunkien veturialat ovat vaikeuksissa. Ympäröivän maaseudun tyhjentyessä heikkenee kaupunkien rooli sen keskuksena. Teollisuuskaupunkien työpaikat vähenevät tehtaiden sulkemisten ja teollisuusautomaation vuoksi. Jos veturialat menetetään, palvelualat voivat työllistää toisiaan jonkin aikaa, mutta eivät loputtomasti.

Koska valtaosa työpaikoista on paikallisissa palveluissa, yliopistokaupungit ja muut kaupungit muistuttavat elinkeinorakenteeltaan toisiaan. Ero on veturialoissa.

Korkean osaamisen ammattien keskittyminen yliopistokaupunkiin on syytä hyväksyä, koska ne eivät menesty muualla. Yliopistokaupunkien joukossa Helsingillä on vielä oma erityisasemansa rahoituksen ja liike-elämää palvelevien korkean jalostusasteen palvelujen sijaintipaikkana sekä akateemisen tutkimuksen keskuksena. Nordea olisi tuskin siirtänyt pääkonttoriaan Suomeen, jos siltä olisi estetty pääsy Helsinkiin.

Olisi sekä yliopistokaupunkien kehityksen että muiden kaupunkien pelastamiseksi hyvä löytää keinoja ohjata tavallisiin kaupunkiin niitä veturialoja, joiden ei ole tärkeätä sijaita yliopistokaupungeissa. Tämä on myös luovien alojen etu, koska kasvukeskusten asuntopula jarruttaa niiden kehitystä. Kaupunkien asuntokanta ei pysty laajenemaan niin nopeasti osaamisalojen ja niihin tukeutuvien paikallisten palvelujen kasvu edellyttäisi. Tämä rajoittaa erityisesti Helsingin kasvua. Olisi kaikkien kannalta hyvä, että muut elinkeinot tekisivät tilaa luovien alojen kasvulle yliopistokaupungeissa. Markkinoiden pitäisi saada toimia suhteellisen edun hengessä.

Jos jokin yritys laajenee Helsingissä, muiden yritysten laajeneminen Helsingissä vaikeutuu, koska rajallinen asuntokanta muodostaa rajoitteen. Kun jokin yritys muuttaa Helsingistä Kouvolaan tai siirtää sinne osan toiminnoistaan, Helsingistä vapautuu asuntoja osaamisintensiivisten alojen käyttöön.

PIENTEN KAUPUNKIEN VAIKEUDET

Viime vuosina useimmat suomalaiset pienet kaupungit ovat liittyneet väestöään menettävien alueiden joukkoon. On monia syitä lyödä vetoa pieniä kaupunkeja vastaan. Tärkein niistä on teollisuustyöpaikkojen nopea väheneminen automaation ja globalisaation vuoksi ja väen väheneminen ympäröivällä maaseudulla.

Työmarkkinoiden erikoistuminen tuo etua suurille työmarkkina-alueille, koska kapea-alaisilla osaamisaloilla sekä työnantajien että työntekijöiden asema on turvatumpi. Työntekijät eivät ole riippuvaisia yhdestä työnantajasta eivätkä yritykset avainhenkilöistään.

Yritysten elinkaari uuden talouden aloilla on paljon lyhyempi kuin vaikkapa puunjalostusteollisuudessa. Suurella ja monipuolisella työmarkkina-alueella yhden yrityksen katoaminen vaikuttaa olennaisesti vähemmän kuin pienellä paikkakunnalla. Jos joutuu työpaikan lakkauttamisen vuoksi siirtymään toiselle paikkakunnalle, on todennäköisempää siirtyä pieneltä paikkakunnalta suurelle kuin päin vastoin. Siksi yritysten syttyminen ja sammuminen muodostavat mekanismin, joka pumppaa väestöä pienistä kaupungeista suuriin.³

Tekoälyn vaikutus on kaksisuuntainen. Sen tuottamat disruptiiviset innovaatiot johtavat monen yrityksen lakkauttamiseen ja uuden rittelijäisyyden syntymiseen. Sekin siis pumppaa väestöä pieniltä paikkakunnilta suurille. Toisaalta tekoäly kohdistuu erityisen voimakkaasti pankki- ja vakuutusalaan ja suurten yritysten hallintoon, joten se vie työpaikkoja korostetusti kasvukeskuksista ja erityisesti Helsingistä.

Saksassa pienet kaupungit ovat menestyneet paljon paremmin kuin vaikkapa Suomessa tai Kanadassa. Syynä tähän ovat lyhyet välimatkat, pienten ja keskisuurten

ESA:
Haastan omassa tekstissäni suurkaupunkien ja yliopistojen liiton luettelemalla monta esimerkkiä maailmalta huippuyliopistoista, jotka eivät ole suurkaupungeissa.

aina ihmeteltyt, miten Ruotsi pitää niin pienellä maaseutuväestön määrällä maaseutunsa niin huoliteltuna.

Mistä kaupunkien kasvu tulee?

Jos ja kun Suomessa väkimäärä kasvaa vain muutamassa kaupungissa, niin mistä se kasvu sitten tulee, jos ei enää maaseudulta? Oikea vastaus kuuluu, että se tulee näiden kaupunkien sisältä, Suomen muista kaupungeista ja entistäkin enemmän ulkomailta.

Perinteisten pienten ja keskisuurten kaupunkien vaikeasta kehitysproblematiikasta on Suomessa keskusteltu hämmästyttävän vähän kokonaisvaltaisella tasolla. Tyypillisesti keskustelu on käsitelty sen ja sen kaupungin vaikeaa tilannetta, jolle on haettu erilaisia yksittäisiä syitä. Kokonaistarkastelu siitä, miksi monet pienet ja keskisuuret kaupungit ovat vaikeuksissa, näyttäisi puuttuvan. **Osmo Soininvaara** omassa kirjoituksessaan analysoi tilannetta ansiokkaasti.

On pelättävissä, että kasvun keskittyminen muutama suureen kaupunkiin on erityisen kova isku pienille ja keskisuurille kaupungeille. Niiden tähänastinen menestyskin on osaltaan perustunut siihen, että ympäröivästä maakunnasta ja maaseudulta on siirrytty alueelliseen keskukseen. On toiminut sama ilmiö kuin maaseutukunnissa – valtaosa väestöstä asuu keskustaajamassa. Nyt tätä kasvukanavaa ei kuitenkaan ole entisessä määrin.

Vahvoja merkkejä monen pienen ja keskisuuren kaupungin alamäestä on jo näkyvissä. Kiinteistöjen hinnat putoavat, asunto-osakkeiden myyntiajat pitenevät ja kerrostaloihin on alkanut ilmestyä tyhjiä asuntoja. Kun niiden vakuusarvot laskevat, on kiinteistö- tai talokohtaista remonttilainaa vaikea saada. Asunto-osakeyhtiötkin kohtaavat vaikeuksia putkiremonttilainan saannissa. Vastaava kierre, joka on koettu monella maaseutupaikkakunnalla, on lähellä tai alkanut.

Kiinteistökeskuksen arvion (tammikuu 2018) mukaan asuntojen hinnat putoavat lähivuosina yli 70 kunnassa, joissa asuu reippaat puoli miljoonaa suomalaista. Joukossa on useita Etelä-Suomen rannikkokaupunkeja, joten kyse ei ole vain syrjäseutujen ilmiöstä.

Asuntojen arvon putoaminen nousi esille myös presidentinvaaleissa, kun **Sauli Niinistö** ehdotti, että taantuvilla seuduilla asuntojen arvon laskusta kärsiviä voitaisiin tukea rahallisesti. Hypoteekkiyhdistyksen pääekonomisti **Juhana Brotherus** arvioi, että noin 1,5 miljoonaa suomalaista asuu alueilla, joissa asunnot menettävät arvoaan. Akatemiatutkija **Elias Oikarinen** puolestaan muistutti, että keskittämiskehitystä tuetaan verovaroin asumistuen kautta (HS 27.1.2018).

Vuokraturluvasta -yhtiön hallituksen puheenjohtaja **Timo Metsola** jatkoi keskustelua esittämällä valtion maksamaa asuntojen purkupalkkiota. Hänen mukaansa riittäisi, että valtio osallistuisi 60 000 asunnon purkukustannuksiin, mikä vastaa viittä prosenttia asuntokannasta (YLE 27.1.2018).

Tilanteen monimutkaisuutta kuvaa se, että samaan aikaan maakunnissa kärsitään pulaa osaavasta työvoimasta. Maaseudun tulevaisuuden (24.1.2018) mukaan työnantajat kokivat 2016 eniten työvoimapulaa Lapissa ja Pohjois-Savossa ja rekrytointiongelmia olivat lisääntyneet eniten Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa.

Olisiko syytä nostaa pienet ja keskisuuret kaupungit Suomen aluepolitiikan keskiöön? Tämän kysymyksen ajankohtaisuutta korostaa se, että Suomessa pääkaupunkiseudun osuus koko maan asukkaista on jo nyt 27 prosenttia, mikä EU-maiden

vertailussa on hyvin korkea luku. Ruotsalaisista Suur-Tukholmassa asuu 16 prosenttia, belgialaisista Brysselissä 15 prosenttia, ranskalaisista Pariisissa

Viite 3.
www.nytimes.com/2017/12/30/opinion/the-gamblers-ruin-of-small-cities-wonkish

yritysten suuri määrä ja pikkukaupunkien kytkeytyminen toisiinsa raideliikenteellä, jopa raitiovaunuilla, jolloin ne muodostavat yhteisen työssäkäyntialueen. Samasta syystä pienten kaupunkien asema on parempi Uudellamaalla ja länsirannikolla kuin harvemmin asutuissa maakunnissa.

Yhdysvalloissa on havaittu, että rannikon menestyvien kaupunkien kukoistus ei enää valu entiseen tapaan sisämaan kaupunkeihin. It-yritykset eivät tarvitse alihankintaketjuja. Turku telakoineen säteilee elinvoimaa ympärilleen. Peliyhtiö Supercell on mahdollistanut kuntaveron alentamisen Helsingissä, mutta muu maa ei ole siitä hyötynyt kuin veronmaksajana.

HELSINGIN ASUNTOPULA HIDASTAA LUOVIEN ALOJEN KASVUA
Richard Florida on sanonut, että luovien alojen osaajien keskittyminen suuriin kaupunkeihin ja niiden keskuksiin on ohi. Kaupunkikeskustojen ulkopuoliset asuinalueet kasvavat taas kaupunkikeskustoja nopeammin. Tähän hän esittää kaksi kovin vastakaista syytä. Rikollisuus tekee joistain yhdysvaltalaisista kaupungeista niin turvattomia, että keskiluokka on alkanut uudestaan kaihtaa niitä. Täysin päinvastainen syy on, että parhaiden kaupunkien keskeisistä alueista on tullut niin haluttuja ja siten kalliita, ettei nuorilla osaajilla ole niihin asiaa. Ne ovat juuri niitä alueita, joissa luovat elinkeinot olisivat tehokkaimmillaan. Floridan mukaan tästä kärsii koko maa. Tämä vaara kannattaa tunnistaa Suomessakin.

Saksojen yhdistymisen jälkeen Berliiniin rakennettiin runsaasti asuntoja, koska uudesta pääkaupungista odotettiin tulevan merkittävä kasvukeskus. Aluksi Berliinin asukasluku kuitenkin aleni. Asuntojen ja toimitilojen ylitarjonnan seurauksena keskeisiltäkin paikoilta sai sekä asuntoja että toimitilaa halvalla. Berliinistä tuli keskeinen saksalaisten startup-yritysten hautomo. Menestys söi omat eväänsä kääntämällä asukasluvun ja sen mukana vuokrat nousuun. DDR:n aikaisissa lähiöissä voi yhä asua edullisesti, mutta ne eivät kiinnosta luovaa luokkaa.

Helsingissä voi käydä samoin. Seudun lähiöistä saa asuntoja edullisesti, mutta ne eivät ole omiaan luovan luokan asuinsijoiksi. Helsingin asuntopula leikkaa maan talouskasvusta niitä aloja, jotka voivat menestyä vain Helsingissä. Tukholman tilanne on vielä pahempi.

Tiiviin kaupunkirakenteen edusta kertoo se, että viime aikoina nuoret osaajat, eli akateemisen loppututkinnon suorittaneet 25–34-vuotiaat, ovat Helsingin seudun sisällä keskittyneen Helsingin kaupungin alueelle, erityisesti pois aiemmin houkutelleetasta Espoosta.

Ratkaisu urbaanin asumisen kysyntään voisi olla urbaanien ympäristöjen rakentaminen seudun aluekeskuksiin. Lähiörakentamisen opit istuvat kuitenkin yhä sitkeästi. Lähiöissä kaupat keskitettiin ostoskeskukseen ja asuinkortteleissa oli vain asuintaloja. Urbaanissa ympäristössä rakennukset ympäröivät katu-tilaa, lähiössä tila ympäröi rakennuksia. Liikenneverkkoa ei suunniteltu edistämään lähiön sisäistä liikkumista vaan pääsyä pois. Ruutukaavaa ja umpikortteleita vieroksuttiin. Kaupunkimaisen asumisen suosion kasvu ei ole horjuttanut näitä periaatteita. Ostoskeskukset ovat korvautuneet suurilla kauppakeskuksilla, mutta muuten lähiörakentamisen perinne jatkuu ennallaan. Helsingin seudun aluekeskuksiin ei synny kaupunkimaisia alueita, ei Itäkeskukseen, ei Malmille eikä Espoon ja Vantaan aluekeskuksiin. Perinteisen kaupungin kaavoittaminen on vaikeaa Helsingillekin jopa aivan keskustan tuntumassa.

ASUNTOJA LUOVALLE LUOKALLE
Merkittävä osa taloudellisesta kasvusta kohdistuu elinkeinoihin, joilla ei ole menestymisen mahdollisuuksia yliopistokaupunkien ulkopuolella. Joillekin näistä sijainti Helsingissä on elinehto. Jos yliopistokaupungeista ei löydy sopivia asuntoja, tuo kasvu jää toteutumatta Suomessa. Helsingissä tarvitaan huomattavasti lisää asuntotuotantoa, mutta asuntotuotantoa ei ole mahdollista lisätä niin paljon, että se yksin riittäisi takaamaan asuntoja kasvavien

ESA:
Suomessa ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota yhtenäisten arvoketjujen säilyttämiseen, joista telakat ovat hieno esimerkki. Autojen kokoonpanotehdas päinvastainen, koska sen ympärillä ei ole vahvaa suomalaista arvoketjua.

ESA:
Ahdas asuminen 15 neliön asunnoissa potkaisee vielä kovaa takaisin!

ESA:
Sama vika julkisessa rakentamisessa. Kaupunginteatterin ja oopperan väki purkautuu näytöksen jälkeen pimeään puistoon eikä kahviloita ja ihmisiä pursuavalle bulevardille.

19 prosenttia ja saksalaisista Berliinissä vain 5 prosenttia. Suomea selvästi korkeampia lukuja löytyy Baltiasta, missä sosialismi tuhosi maaseudun ja maastamuutto on ollut suurta järjestelmävaihdoksen jälkeen.

Vaarana kahden kerroksen kaupungit
Asuminen kasvavissa suurkaupungeissa, ennen muuta pääkaupunkiseudulla on hyvin kallista ja kallistuvaa. Vain hyvätuloiset tai asunnon perivät voivat asua kohtuullisesti. Tästä seuraa, että väki valikoituu koulutuksellisesti ja ammatillisesti. Akateemisesti koulutetun väestön osuus on suuri ja monet työskentelevät hallinnon, opetuksen ja liike-elämän johto- ja asian-tuntijatehtävissä.
Kasvavat kaupungit tarvitsevat kuitenkin paljon matalapalkka-alojen työntekijöitä ennen muuta palveluammateissa. Mistä he tulevat ja kuinka he elävät kalliissa ympäristössä? Ainoa ratkaisu lienee, että nämä työt hoidetaan entistä enemmän ulkomaisen työvoiman varassa, koska se tyytyy vähempään. Kaikki maahanmuuttajat eivät kuitenkaan tule töihin tai heidän työllistymisensä kestää vuosia. Vaarana on, että syntyy kahden kerroksen kaupunki, jossa asuinalueet ja koulut eriytyvät toisistaan. Luokkaerot kärjistyvät ja suomalaisen yhteiskunnan luokkakierto pysähtyy.

Ennen yhteiskuntamme sivistyksellisenä arvona pidettiin sitä, että jokainen voi taustastaan ja asuinpaikastaan riippumatta kouluttautua ja menestyä. Suomi on malliesimerkki maasta, jossa tämä toteutui sekä maaseudulla että kaupungeissa. On pelättävissä, että tästä tavoitteesta aletaan etäännyä. Työttömyys ja erityisesti äidin kouluttautumattomuus on alkanut periytyä.

Björn Wahlroos sanoi muutama vuosi sitten, että eurooppalainen yhteiskuntamalli on tulossa Pariisin lähiöissä. Siellä tilanne vaikuttaa nyt keväällä 2018 rauhallisemmalta, mutta naapurissamme kansankoti Ruotsissa rikollisliigat selvittelevät asein välejään Malmön ja Tukholman lähiöissä. Meille ennestään tuntemattomat kasvavien kaupunkien ongelmat alkavat olla pelottavan lähellä.

Minulle on epäselvää, mikä on yhteiskunnan valmius ja mitä toimintamalleja sillä on käytössään yllä mainittuja ongelmia kohdattaessa. Monen mielestä olisi loogista antaa markkinan hoitaa asiaa. Ne, joilla ei ole varaa asua pääkaupunkiseudulla tai sen paremmilla alueilla, muuttavat muualle. Elinkeinot, jotka pärjäävät muualla, hakeutuvat halvemmille alueille. Atria Oyj:n toimitusjohtaja **Seppo Paatelainen** sanoi minulle jo 1990-luvulla, että Atrialle on suuri etu toimia Nurmossa, jossa työvoima on osaavaa ja sitoutunutta.

Suomalaiseen perinteeseen tuskin kuitenkaan sopii, että annetaan vain markkinan hoitaa asiaa. Kaikkien etujen mukaista on, että kaupunkien sisällä ei tapahdu kohtuutonta segregatiota. On kuitenkin ”vaarallista”, jos yhteiskunta alkaa yhteisestä pussista hoitaa kasvavien kaupunkien ongelmia väärällä tavalla. Hälyttävä esimerkki tästä on asumistukimenojen voimakas nousu pääkaupunkiseudulla. Olen ymmärtänyt, että asumistukea voidaan tarvita jopa kahden työssä käyvän perheessä. Onko asumistuesta tulossa käänteinen syrjäseutulisä, jolla mahdollistetaan matalapalkkaisten asuminen pääkaupunkiseudulla? Asumistuki pääomittuu asuntojen hintoihin ja vuokriin ja tukee siten myös omistajia ja sijoittajia. Kelan entinen pääjohtaja **Liisa Hyssälä** yritti käynnistää keskustelua tästä systeemivirheestä.

Helsingin Sanomien (31.1.2018) mukaan Kela maksoi 2017 toimeentulotukea 722 miljoonaa euroa, josta 44 prosenttia meni asumisen tukemiseen, lähinnä vuokriin. Kolmannes asumistuen saajista saa myös toimeentulotukea. Yli 10 prosenttia väestöstä sai toimeentulotukea, josta siis vajaat puolet on asumisen tukea, muun muassa Helsingissä, Vantaalla, Tampereella, Lahdessa ja Jyväskylässä. Keskiuurista kaupungeista joukkoon kuuluvat Kotka, Kemi, Joensuu ja Kerava. Ainoa pienempi kunta joukossa oli Outokumpu. Ovatko kasvavat kaupungit rikkauden ja köyhyyden yhdistelmiä? Olisi syytä miettiä, ajaako suurkaupunkien kasvu Suomea alueellisen eri-

elinkeinojen tarpeisiin. Tämän lisäksi olisi tehtävä suhteellisen edun periaatteen mukaisesti asuntokantaan tilaa niiden elinkeinojen työntekijöille, joiden on sijaittava yliopistokaupungeissa tai peräti Helsingissä. Olisi siis suotavaa, että toiminta, joka menestyy yhtä hyvin muissa yliopistokaupungeissa, ohjautuisi niihin Helsingistä, ja sellainen toiminta, jonka ei tarvitse olla yliopistokaupungeissa lainkaan, etsiytyisi muihin kaupunkiin vahvistamaan niiden elinkeinopohjaa. Vapaasti toimivassa markkinataloudessa näin tapahtuisikin, mutta asumistuki ja valtakunnalliset työehtosopimukset ovat suurelta osin tukahduttaneet tuon mekanismin.

Osaamispainotteisten elinkeinojen kasvu edellyttää asuntotuotannon voimakasta lisäämistä yliopistokaupungeissa. Ainoana keinona se on kuitenkin varsin kallis. Yhden asukkaan lisäys Helsingin asukasluvussa maksaa oman arvioni mukaan runsaat 200 000 euroa. Tästä asunto maksaa 140 000 euroa, kunnan investoinnit 30 000 euroa ja palvelujen ja toimitilojen vaatimat investoinnit noin 30 000 euroa.⁴ Helsingin kaupungin yleiskaava 2016 on mitoitettu olettaen, että asukasluvun kasvu Helsingin kaupungissa on noin 250 000 ja koko seudun kasvu noin 600 000 henkeä vuoteen 2050 mennessä. Näiden vaatimiksi investoinneiksi tulee Helsingin kaupungin osalta siis noin miljardia euroa ja koko seudun osalta 120 miljardia euroa. Samalla muuttotappioalueilla jää vajaakäyttöiseksi suuri määrä jo tehtyjä investointeja.

KOLME KEINOA TASATA KAUPUNKIEN VÄLISIÄ EROJA

Ylipistokaupunkien joukosta erottuu viiden kärki, Helsinki, Tampere, Oulu, Turku ja Jyväskylä tässä järjestyksessä. Erikseen vielä Helsingin ylivoima on kasvanut.

Koko maan tasapuolista kehitystä ajatellen olisi tärkeää, ettei Suomi ajaudu tilanteeseen, jossa meillä on vain yksi menestyvä kaupunkikeskus. Tämän välttämiseksi on edistettävä toiseksi parhaiden menestystä. Koko maa kärsii, jos sitä yritetään edistää tukahduttamalla kasvua Helsingissä, koska monelle toiminnalle ulkomaat ovat vaihtoehto toimimiselle Helsingissä. Helsingin korkeat asumiskustannukset sinänsä tukevat muiden yliopistokaupunkien menestystä suhteessa Helsinkiin.

Parhaiten muiden yliopistokaupunkien menestystä autetaan edistämällä yliopistokaupunkien verkostoitumista keskenään. Näillä toimilla alkaa olla kiire. Mitä pidemmälle osaamisammattien keskittyminen Helsinkiin ehtii edetä, sitä vaikeampi kehitystä on enää kääntää.

1. Nopeammat raideyhteydet yliopistokaupunkien välille

Manner-Suomen 67 seutukunnasta 21 seutukunnan asukasluku on 2000-luvulla kasvanut ja 46 pienentynyt. Nämäkin kasvavat seutukunnat ovat kaikki kaukojunaliikenteen piirissä olevia vilkkaita rautatiepaikkakuntia lukuun ottamatta Helsingin imussa kasvavaa Porvoota ja Vaasan imussa kasvavia Kyrönmaan ja Pietarsaaren seutukuntia. Toisin päin tämä ei päde. Esimerkiksi Kouvolassa vilkas rautatieliikenne ei ole estänyt tehtaiden sulkemista. Väestöään menettävistä 46 seutukunnasta noin 12 voidaan vähän määritelmästä riippua laskea rautatiepaikkakunniksi. Rautatiet näyttävät yleisesti edistävän voimakkaasti seudun menestystä.

Luovan luokan liikkumiselle rautateiden merkitys on paljon suurempi kuin henkilöliikenteelle kokonaisuudessaan. Junassa pystyy käyttämään läppäriä, lukemaan ja kirjoittamaan. Se poistaa asiantuntija-ammateissa matkaan kuluvan aikakustannuksen lähes kokonaan.

Tiheän ja nopean ratayhteyden yhdistämillä Helsingillä ja Tampereella on selvästi vilkkaampaa kanssakäymistä keskenään kuin hitaamman ja harvemmin liikennöidyn radan päässä olevilla Turulla ja Helsingillä. On erityisesti muiden Suomen yliopistokaupunkien kannalta tärkeää parantaa ja nopeuttaa rautatieyhteyksiä yliopistokaupunkien välillä.

Lentäminen on liian kallista tarjoamaan vilkasta vuorovaikutusta. Lentomatkaan käytetty aika on turvatarkastuksineen ja lentokentällä odottamisineen jokseenkin kokonaan hukka-aikaa.

Tunnin juna Turkuun ja lentokenttärata Helsingistä lentokentän kautta pääradalle tukisivat Turku ja Tamperetta. Oikorata Lahdesta Heinolan kautta Mikkeliin kohentaisi koko Itä-Suomen asemaa tehokkaammin kuin muu aluepoliittinen rahankäyttö. Tampere–Oulu-välillä pitäisi junia myös nopeuttaa. Vaikka kaikki nämä ratahankkeet parantavat rautatieyhteyksiä Helsinkiin, ne tukevat tosiasiassa muiden yliopistokaupunkien kilpailukykyä Helsinkiin nähden.

arvoisuuden lisäksi myös kasvavaan eriarvoisuuteen kaupunkien sisällä.

Tutkimuksessa (Saarinen ym. 2013) on todettu maaseudulla ja taajamissa asuvien ihmisten kokevan itsensä onnellisemmiksi kuin kaupunkien keskustassa tai esikaupungeissa asuvat. Tätä ei pidä väheksyä.

Alueelliset palkkaerot ratkaisuna metropolialueen ongelmiin

Niin sanottua siltarumpupolitiikkaa on perinteisesti pidetty maakunnista tulevien kansanedustajien ja ministereiden tyypillisenä käyttäytymisenä. Pääkaupunkiseudun suuret liikenneinvestoinnit ja valtion osallistuminen niihin ovat kuitenkin muuttamassa kokonaiskuvaa.

Selkeintä olisi, että palkkaerot alueiden välillä kasvaisivat. Pääkaupunkiseudun eliitti ei kuitenkaan vertaa Helsingin latten hintaa Seinäjoen hintoihin, vaan ulkomaisiin pääkaupunkeihin. Jos palveluammattien palkat nostettaisiin tasolle, jolla pääkaupunkiseudulla pärjää kohtuullisesti, vaarana on jo entisestään kalliiden palvelujen edelleen kallistuminen, mikä yhdessä korkean verotuksen kanssa voi toimia koulutetun eliitin maastamuuton vauhdittajana.

Palvelualan palkkojen nousun tehokkaana jarruna toimivat nollatuntisopimukset ja osa-aikatyö. Silloin kun ihminen ei saa riittävää toimeentuloa vaikkapa 25 työtunnista viikossa, hän pyrkii ennen muuta lisätuntien saamiseen eikä korkeampaan tuntipalkkaan.

Asumiskustannusten kohtuullistamiseen voidaan päästä vain asuntotuotannon lisäämisen kautta. Tarvitaan kaavoitetun maan ja asuntojen ylitarjontaa nykyisen niukkuuden sijaan.

Suomi ei ole yksin metropoliongelmansa kanssa. Suomen Pankin pääjohtaja **Erkki Liikanen** kertoi helmikuussa 2018, että keskusteluissa länsieurooppalaisten kollegoiden kanssa nousee esille itse kunkin pääkaupungin keskustan hämmentävän nopea kasvu. Eivät vain syrjäalueet maalla, vaan jopa kaukana pääkaupunkien keskustoista olevat saman kaupungin alueet ovat vähemmän kiinnostavia. Tämä on pankinjohtajien mukaan riski tasapainoiselle kehitykselle.

Johtaako kaupungistuminen matalaan syntyvyyteen?

Voidaan myös epäillä, että voimakas (suur)kaupungistuminen johtaa suomalaisten luontaisen väestönkasvun kuihtumiseen, millä olisi kauaskantoiset seuraukset koko yhteiskunnalle. Tilastokeskuksen mukaan helsinkiläiset synnyttivät vuosina 2012–2016 1,3 lasta naista kohden, kun Seinäjoella ja

Oulussa luku oli yli 1,8. Myös Tampere ja Turku olivat lähellä Helsingin matalaa tasoa. Espoo puolestaan oli myönteinen poikkeus päästessään lähelle pohjalaiskaupunkien tasoa. Opiskelukaupungeille tyypillinen nuoren väestön läpikulku voi vaikuttaa näihin tilastoihin, mutta tuskin muuttaa kokonaiskuvaa.

Syyt matalaan syntyvyyteen ovat tutkijoiden mielestä sekä taloudellisia että kulttuurisia. Ansiosidonnainen vanhempainvapaa esimerkiksi on meillä Ruotsia lyhyempi. Yleiseksi käsitykseksi on myös tullut, että nuorten pitää saada elämä muuten ”valmiiksi” ennen lasten hankkimista. Silloinhan ollaan nykyisillä opiskelun ja työelämän säännöillä jo pitkän matkaa biologisesti parhaimman lastenhankkimisiän yläpuolella. Väestöliiton **Anna Rothkirchin** mukaan (YLE

2017) myös niiden ihmisten lukumäärä, jotka haluavat vain yhden lapsen tai lasta ollenkaan, on lisääntynyt.

Pelkään, että talvella 2018 ryöpsähtänyt keskustelu kotihoidontuen leikkauksista lykkää monen perheen vauvasuunnitelmia entisestään.

Tilanne on outo: lisääntymisiässä olevat pakkaantuvat muutamaan kaupunkiin, mutta eivät lisäännny. Tätä kirjoittaessani talviolympialaiset ovat

Viite 4.
Asunto 40 k-m² a⁻¹
3500 €/k-m². Arvio
kunnan investoin-
neista on peräisin
Helsingin kaupungilta
vuosien kaupungin
kasvua palvelleista
2005–2014 investoin-
neista. Helsingin uuden
yleiskaavan mukainen
rakentaminen tuottaa
kaupungille investoin-
titarpeita jopa 50 000
euroa per uusi asukas.
Toimitilatarpeeksi on
arvioitu varovaisesti
20 neliömetriä per
henki ja työllisten
määräksi 45 prosenttia
asukasluvun kasvusta.
Kaupallisten palvelu-
jen tilantarpeeksi on
arvioitu 2 neliömetriä
per asukas.

OSMO:
Tämä tilasto pitäisi tutkia
kunnolla ennen kuin vetää siitä
johtopäätöksiä. Hedelmällisyyslukua
alentavat opiskelijat, jotka käyvät
vain opiskelemassa Helsingissä ja
palaavat sen jälkeen muodostamaan
perhettä kotiseuduilleen sekä ne
perheet, jotka muuttavat edelleen
naapurikuntiin, kun lapsia alkaa
tulla. Koko Uudenmaan luvut ovat
alempia kuin muualla, mutta ero ei
ole silmiinpistävä.

Hanke päärataa tukeutuvasta Helsinki–Tampere-kasvukäytävästä voisi helpottaa asumisen paineita sekä Helsingissä että Tampereella ja mahdollistaa asumisen saman- aikaisesti sekä pikkukaupungissa että suurella työssäkäyntialueella.

Rautatieyhteys Turusta Uudenkaupungin ja Rauman kautta Poriin voisi olla myös perusteltu tukemaan Satakunnan ja Varsinais-Suomen lupaavasti käynnistynyttä teollisuuden nousua. Tehdyt panostukset valtatie 8:aan eivät ole ristiriidassa rautatieyhteyksien parantamisen kanssa. Rautatie ei pysty yksinään muodostamaan logistista käytävää vaan vaatii rinnalleen vahvan kumipyöryyhteyden. Riihimäki–Lahti-välille ei syntynyt vilkkaan rautatieliikenteen varaan oikein mitään, koska rinnakkainen maantieyhteys puuttui.

2. Verkottumisesta ratkaisu yliopistojen laatuun

Suomessa toimii 14 tiedekorkeakoulua kymmenellä paikkakunnalla. Näiden lisäksi Helsingissä toimii maanpuolustuskorkeakoulu. Suomessa panostus tiedekorkeakouluihin on kansantulo-osuuksina tyydyttävä, mutta varojen sirottelu pieniin erillisiin yliopistoihin merkitsee, ettei oikein mikään yliopisto Suomessa nouse kansainvälisen kärjen tuntumaan. Keskittyminen harvempiin ja isompiin yksiköihin voisi parantaa tieteen tasoa Suomessa, mutta olisi suoranainen aluepoliittinen murha lakkauttaa tiedekorkeakoulu jollakin nykyisellä korkeakoulupaikkakunnalla.

Kuluvalla hallituskaudella korkeakouluihin kohdistuvat säästöt kohdistuivat muita korkeakouluja selvästi voimakkaammin Helsingin yliopistoon. Tässä saattoi olla takana jokin alueellisen tasa-arvon ajatus, mutta Suomen tieteelle ei tee hyvää periaate, että jos joku on päättä pidempi muita niin pää poikki.

Kompromissia yliopistojen laadun ja alueellisen hajautuksen välillä kannattaa etsiä yliopistojen verkottumisesta. Etäisenä tavoitteena voisi olla Suomi-yliopisto, jonka paikallisilla kampuksilla olisi kuitenkin riittävää itsehallintoa. Kokemukset Itä-Suomen yliopistosta puoltavat tällaista kehitystä. Kaikilla Suomi-yliopiston opiskelijoilla olisi oikeus hakeutua maisteriopintoja tai ainakin tohtorikoulutusta varten mihin tahansa Suomessa. Tällöin sisäänotto yliopistoihin antaisi oikeudet kandidaatinopintoihin ja maisteriopintoihin haettaisiin uudestaan.

Vaalien jälkeen nimitettävän hallituksen tulisi käynnistää selvitystyö Suomen korkeakoulujen verkottumisesta.

Tiedekorkeakoulujen verkottumista ei pidä nähdä vastakkaisena tavoitteena tiedekorkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen paikalliselle yhteistyölle, eikä erityisesti paikalliselle yhteistyölle elinkeinoelämän kanssa.

3. Suhteellisen edun periaate toimimaan

Kun asuminen on kasvukeskuksissa kalliimpaa kuin muualla, joko palkan pitää olla suurempi tai kulutustaso jää alemmas kuin samaa työtä halvemmilla paikkakunnilla tekevillä. Käytännössä molemmat toteutuvat. Palkat ovat kasvukeskuksissa korkeampia, mutta eivät niin paljon, että se kompensoisi asumisen kustannuksia. Tämä on kaupunkitaloustieteen teorioiden mukaista.

Kaikissa kasvukeskuksissa asuminen on kalliimpaa kuin muualla maassa, mutta keskityn seuraavassa pohtimaan asiaa Helsingin kannalta, koska erot Helsingin ja kaikkien muiden kaupunkien välillä ovat niin suuret.

Asiantuntija-ammateissa, joissa valtakunnalliset työehtosopimukset eivät juuri vaikuta palkkoihin, korkeampia asumiskuluja kompensoidaan korkeampina palkkoina siinä määrin, että halukkaita työntekijöitä löytyy. Tämä tasoittaa muiden yliopistokaupunkien kilpailuasemaa Helsinkiin nähden, koska tässä kilpailussa on kyse pääosin asiantuntija-ammattien menestyksestä.

Huonommin palkatuilla aloilla työehtosopimukset tuntevat kalliinpaikan lisät, mutta ne eivät vastaa alkuunkaan asumisen hintaeroa. Esimerkiksi kaupan alan työehtosopimuksessa kuukausipalkka on pääkaupunkiseudulla noin 70 euroa korkeampi kuin muualla maassa, vaikka erot markkinavuokrissa ovat satoja euroja. Missä määrin työehtosopimukset ohjaavat todellisia palkkoja, vaihtelee alakohteisesti.

Jotta pienipalkkaiset voisivat asua ja tehdä töitä Helsingissä, yhteiskunta on tullut vastaan korkeissa asumiskustannuksissa joko tarjoamalla kohtuuhintaista ARA-asuntoa tai maksamalla asumistukea.

menossa ja Suomesta näyttää Ruotsiin ja Norjaan verrattuna tulevan väestökehityksessäkin muutaman pronssin maa.

Myytti suurkaupunkiasumisen ympäristöystävällisyydestä

Suurkaupunkiasumista markkinoidaan ympäristöystävällisenä valintana.

Jos ympäristöystävällisiä suurkaupunkeja on, tai niitä on mahdollista tehdä, ne ovat rikkaiden maiden yksinoikeus. Maailman kurjimmat sosiaaliset ja ympäristölliset olot löytyvät kehitysmaiden nopeasti kasvavista suurkaupungeista. Miljoonat ihmiset näissä kaupungeissa eivät elä ihmisarvoista elämää ja juuri nämä kaupungit saastuttavat ilman ja täyttävät maailman meret muovilla.

Pyrkimys saada elämä suurkaupungeissa ympäristöystävällisemmäksi saa joskus jopa surkuhupaisia muotoja. Ruoan tuottaminen kaupungeissa on kenties selvin esimerkki tällaisesta.

On sinänsä hyvä, että ihmiset ovat kiinnostuneita ruoasta ja sen tuottamisesta. Parvekeviljelyssä ei ole mitään pahaa, mutta ympäristöystävällisyydellä sitä ei voi perustella. Multa tuotetaan kaupunkien biojätteistä kompostoimalla suurilla kentillä, joissa maansiirtokoneet kääntelevät kasoja. Mullan valmistuttua se seulotaan ja siihen lisätään kalkkia ja ravinteita. Sitten se pakataan muovisäkkiin, joka kuljetaan rekalla puutarhamyymälään. Sieltä se haetaan autolla ja viedään hissillä kerrostalon parvekkeelle. Viljelmän vesi otetaan kaupungin vesijohtoverkosta. Kun sato on korjattu, naatit ja muut ei-syötävät kasvinosat sekä multa laitetaan kaupungin jätteiden keräykseen. Tämä rasittaa ympäristöä moninkertaisesti verrattuna tavanomaiseen pellolla tai kasvihuoneissa tapahtuvaan viljelyyn. Ruoantuotanto olisikin hyvä nimenomaan ympäristösyistä jättää maalaisille.

Kaupunkilaistuminen asettaa myös haasteita ihmisten luontosuhteelle. Suomeen tuskin tällä vuosisadalla tulee sukupolvea, jolle maaseutu tai pikkukaupungit olisivat kokonaan vieras ympäristö. Puoli miljoonaa kesämökkiä, vahvistuva luontoharrastus ja vaikkapa lumimatkat pohjoiseen pitänevät siitä huolen. Sen sijaan ihmisten luontosuhde on jo nyt muuttumassa. Asiat, jotka ovat luoneet kehittyneen sivilisaation näille leveysasteille, vaativat selittämistä, eivätkä aina selittämälläkään avaudu.

Erityisen haastavaa on selittää asioita eurooppalaisella tasolla. Tuoreet keskustelut metsien käytöstä Euroopan parlamentissa ovat pelottava esimerkki. Keski- ja eteläeurooppalaisten on vaikea ymmärtää, että Suomessa ei voi ryhtyä juuri mihinkään fyysiseen hankkeeseen tarttumatta ensin moottorisahaan. Metsien ekosysteemipalveluista puhuttaessa puolestaan unohtuu se, mitä esimerkiksi ympäristönsuojelun professori **Pekka Kauppi** vielä julkaisemattomassa artikkelissaan korostaa, että tänään Suomessa metsien keskeisin ekosysteemipalvelu on hyvinvointivaltion rahoittaminen.

Suomalaisten edunvalvonnalle asettaa jatkuvan haasteen hankkia oikeus uusiutuvien ja uusiutumattomien luonnonvarojemme kestäväään käyttöön. Tilannetta pahentaa se, että Suomen kaupunkilaistuessa myös päätöksentekijät ja julkiseen mielipiteeseen vaikuttavat ihmiset erkaantuvat luonnonvarataloudesta ja sen realiteeteista. Viherpopulistit ja heitä myötäilevä media ottavat kaiken irti vastoinkäymisistä (Talvivaara), mutta vaikenevat menestystarinoiden (TerraFame) edessä.

Suomen tulee pitkäjänteisesti ja riittävällä panostuksella vaikuttaa eurooppalaiseen kannanmuodostukseen luonnonvarakysymyksissä. Ei ole itsestään selvää, että jatkossa meitä edustavat luonnonvarataloutta ymmärtävät miapetrakumpulat ja nilstorvaldsit.

Ruoantuotanto olisi nimenomaan ympäristösyistä syytä jättää maalaisille.

Jos asumistukea ei maksettaisi, nykyisillä palkoilla ei tulisi Helsingissä toimeen. Tämä ei tarkoittaisi, ettei kaupassa olisi myyjiä eikä sairaaloissa perushoitajia vaan että näissä ammateissa pitäisi maksaa korkeampia palkkoja.

Kun asumisen korkeaa hintaa kompensoidaan asumistuella korkeampien palkkojen sijasta, tukahdutetaan mekanismi, joka muutoin karsisi suhteellisen edun periaatteella yliopistokaupunkeihin elinkeinoja, jotka eniten hyötyisivät sijoittumisesta niihin. Alueellinen tasapaino olisi maassa parempi, jos asumistukea ei maksettaisi ja alueelliset palkkaerot olisivat vastaavasti suurempia. Silloin sellaiset toiminnot, joiden ei ole pakko olla kalliiden asumiskustannusten alueilla, siirtyisivät muualle maahan. Joillekin Helsingissä oleville toimintoille sijainti maan muissa yliopistokaupungeissa olisi vaihtoehto ja joillekin muut kaupungit muodostaisivat luontevimman vaihtoehdon. Osa työpaikoista tietysti siirtyisi ulkomaille, mutta vastaa-

vasti useampi asiantuntijatyöpaikka syntyisi Helsinkiin. Jossain määrin tämä voisi myös vähentää työpaikkoja paikallisista palveluista. Kalliimmat palkat merkitsisivät kalliimpia palveluja ja se vähentäisi palvelujen kysyntää. Nämä työpaikat eivät siirtyisi minnekään vain menetettäisiin. Tämä vääristäisi myös osaamis-

vinoumaa koko maassa. Vaikka yliopistokaupunkien veturialojen työpaikat painottuvat korkeasti koulutettuihin, paikalliset palvelut tarjoavat työpaikkoja myös vähemmän kou-

lutetuille.

Osaamisintensiivisten elinkeinojen asema ja kehitysmahdollisuudet Helsingissä

paranisivat, kun muita elinkeinoja siirtyisi korkeampia palkkoja pakoon pois Helsingistä.

Asiantutija-ammateissa palkkavaatimukset voisivat tosin hieman nousta kompensaationa

hintojen noususta paikallisissa palveluissa.

Asumistukea on syytetty siitä, että se subventoi Helsingin kasvua verovaroin. Sen poistaminen voisi kuitenkin parantaa Helsingin elinvoimaisuutta, koska korkean jalos-

tusasteen elinkeinojen työntekijöille jäisi enemmän tilaa kaupungin asuntokannassa.

Asumistuen korvaaminen alueellisilla palkkaeroilla kohentaisi muiden yliopistokaupunkien

asemaa Helsinkiin nähden ja kaikkien kaupunkien asemaa yliopistokaupunkeihin nähden.

Muutos olisi kuitenkin monitahoinen ja sen haittavaikutusten torjuminen vaatisi toimia.

Asumistukea ei makseta vain pienipalkkaisille, vaan myös työttömille ja opiskelijoille. Jos myös tämä lopetettaisiin tai sitä vähennettäisiin, työttömiä siirtyisi pois Helsingistä

muualle maahan, jossa heidän olisi vaikeampi löytää työpaikkaa. Jo Aristoteles sanoi,

että köyhät kuuluvat kaupunkeihin, koska kaupungeista he voivat löytää edes jotain työtä

toisin kuin sen ajan maalaiskylistä. Tulonsiirroissa oli ennen kalliin paikan lisä, mutta se

poistettiin 1990-luvulla, jolloin asumistuki korvasi sen.

Jos työttömien asumistukea leikattaisiin ja tämä kompensoitaisiin toimeentulotuen

puolelta, pahenisi työttömien kannustinloukku merkittävästi. Toimeentulotuki ei tunne 300

euron suojaosaa. Omista ansiotuloista saa käyttöönsä 20 prosenttia ja tästäkin osuudesta

pitää maksaa veroa.

Jos asumistuki poistuisi tai sitä alennettaisiin merkittävästi, kasvaisi eriarvoisuus niiden

välillä, jotka ovat saaneet itselleen ARA-asunnon ja jotka eivät ole saaneet. Voisi olla

hyvä muuttaa ARA-lainsäädäntöä niin, että vuokra nousisi tulojen noustessa kohti mark-

kinavuokraa. On hieman ongelmallista, että jos on kerran pienituloisena saanut edullisen

ARA-asunnon, voi tätä etua nauttia koko ikänsä, vaikka tulot nousisivat kuinka korkeiksi

hyvänsä. Ylituloisia on ARA-kannassa erityisen paljon parhailla alueilla, koska huonoim-

milta he muuttavat pois.

Monet syyt puoltavat alueellisia palkkaeroja asumistuen sijasta. Muutosta ei kuitenkaan

voi tehdä yhdessä yössä, koska asunto- ja työmarkkinoiden sopeutumiselle on annettava

aikaa. Huomattakoon, että jos mitään muuta ei tehtäisi, suuremmat alueelliset palkkaerot

lisäisivät progressiivisen verotuksen ansiosta tulonsiirtoja Helsingistä muualle maahan.

LISÄÄ KAUPUNKIA

Asuntojen hinnoista voi päätellä, että muuttopainetta Helsingin seudulle olisi paljon. Miksi Helsingin seutu ei kasva nopeammin? Kysymys kannattaa asettaa erityisesti Helsingin kaupungille, sillä asuntojen hinnat paljastavat, että muuttopaineita on nimenomaan Helsinkiin ja erityisesti sen kantakaupunkiin. Kaupunkia on arvosteltu voimakkaasti kaavoituksen hitaudesta ja jopa maakeinottelusta. Tontinluovutuksia viivyttelämällä

ESA:

Jos saamme eduskuntavaalien jälkeen punavihreän hallituksen, niin se varmaan toteuttaa nämä uudistukset?

Kaupungin kasvun ja ympäristöarvojen yhteentörmäys

Helmikuussa 2010 Helsingin Sanomat julkaisi mielipidesivulla kirjoitukseni *Helsinki kohtaa maaseudun suojelutodellisuuden Sipoonkorvessa*. Taustana oli Helsingin kaupunginsuunnitteluviraston **Matti Visantin** esittämä kysymys: suojellaanko Sipoonkorvessa ainoastaan luontoa vai yritetäänkö sinne rakentaa helsinkiläisille asuntoja? Totesin, että olen urani aikana kohdannut satoja kertoja maaseudulla kysymyksen, että annetaanko yhteiskunnan ja elinkeinojen kehittyä silloinkin, kun se on jonkinlaisessa ristiriidassa luonto-

arvojen kanssa. Visannin lausuntoa seuraavan päivän lehdessä pääkaupunkiseudun poliitikot hakivat jo innokkaasti kompromisseja. Lehden otsikko oli mainio: *Sipoonkorven voi syödä ja säästää*.

Kaupungin laajeneminen ja luontoarvot ovat sittemmin törmänneet koko Östersundomin alueella. Jätän muitten arvioitavaksi, onnistuiko säästäminen ja syöminen samaan aikaan.

Kasvavien kaupunkien ja luontoarvojen ristiriidat tulevat esille ympäri maailmaa ja paine laajenemiseen ympäristöarvojen kustannuksella kasvaa. Helsingin Sanomissa 12.2.2018 käsitellään San Franciscon Yes in My Backyard -liikettä, joka vaatii lisää asuntoja kalliiden asuntojen kaupunkiin. Lehti toteaa, että Pohjois-Kaliforniassa koulutetut kaupunkilaiset ovat ekohenkisiä ja ympäristötietoisia. Lehti kuitenkin jatkaa, että ”kun kolibri asettaa vastakkain kodin kanssa, kolibri saa väistyä”.

Samaa keskustelua käydään Suomessa. **Osmo Soininvaara** toteaa 15.2.2018 Vihreää liittoa käsittelevässä blogissaan, että liian moni vihreä ajattelee, että vihreiden on aina oltava luontoarvojen puolella, jos ne ovat vastatusten muiden arvojen kanssa.

Suomalaisittain mielenkiintoista on, miten ympäristötietoiset kaupunkilaiset alkavat suhtautua kasvavaan kaivoselinkeinoon. Kaivosbuumi on olemassa juuri niiden asioiden takia, joita ympäristötietoiset kaupunkilaiset haluavat ja arvostavat. Sähköautojen akut ja tehokkaampi mobiiliteknologia

vaativat niitä metalleja, joita Suomesta nyt ja tulevaisuudessa louhitaan. Pelkään, että tässä voi käydä samalla tavalla kuin kävi biopolttoaineiden kanssa. Vielä vuosituhaten vaihteessa ympäristöjärjestöt kampanjoivat niiden puolesta. Kun tuotanto oli saatu pystyyn ja markkinat toimimaan, niin monen mielestä idea olikin huono ja vastakampanjointi alkoi.

On huolehdittava siitä, että kun kaupunkien ekohenkinen ja ympäristötietoinen koulutettu eliitti alkaa hakea uutta tasapainoa kehittämisen ja suojelun välille, niin muutos tapahtuu koko maassa. Karmeinta olisi, jos eliitti tyynnyttäisi huonoa omatuntoaan vetämällä maaseudun elämän ja yrittämisen vielä tiukemmalle erilaisten ympäristömääräysten kanssa!

Uusien hylkysyrjien ehkäisy

RKP:n presidenttiehdokas **Nils Torvalds** lanseerasi suomalaiseen politiikkaan uuden käsitteen ”hylkysyrjä”. Hylkysyrjä on paikkakunta, jossa ihmiset kokevat vahvaa sivullisuutta. He eivät tunne, että heidän asemaansa tai etujaan otettaisiin huomioon yhteiskunnan kehittämisessä. Mielestäni hylkysyrjä löytyy kaikista maakunnista ja jotkut alueet pääkaupunkiseudullakin täyttänevät niiden tunnusmerkit.

Hylkysyrjäläisyys johti Torvaldsin mukaan poliittiseen mullistukseen Yhdysvalloissa ja johtaa samaan 10–15 vuodessa Venäjällä. Perussuomalaisen jytty Suomen eduskuntavaaleissa 2011 oli mielestäni myös selkeä hylkysyrjäläisten voimannäyte. Myös itäisen Keski-Euroopan maiden eurooppalaisittain jyrkkä politiikka perustuu joiltain osin tunteeseen hylkysyrjäläisyydestä. Hylkysyrjille on yhteistä, että niiden asukkaat eivät näe syytä tunnustaa valtiovallan legitimitettä, minkä seurauksena syntyy

kaupungin on väitetty nostavan tietoisesti maan arvoa ja kaupungin maaomaisuudestaan saamia tuloja.

Kaupungin kasvu on Helsingin kaupungille taloudellisesti raskasta. Vuosina 2005–2014 Helsingin kaupungin investoinnit asukasluvun kasvusta aiheutuviin investointeihin olivat rahoitusjohtaja **Tuula Saxholmin** arvion mukaan noin 30 000 euroa uutta asukasta kohden. Niinpä taloudelliset syyt ovat saaneet Helsingin rajoittamaan kaupungin kasvua.

Kaupunki saa toisaalta suurena maanomistajana tuloja tontinluovutuksista. Tuo 30 000 euroa asukasta kohden vastaa 750 euroa kerrosalaneliömetriltä. Asuminen on Helsingissä niin kallista, ettei pitäisi olla vaikeaa Helsingiltä rahastaa asuintonteista 750 euroa kerrosalaneliömetriltä joko tonttien myyntituloina tai maan vuokran nykyarvona, ja rahoittaa näin kasvun vaatimat investoinnit. Kaupunki ei kuitenkaan omista kaikkea rakennusmaata Helsingissä. Yksityiselle maalle kaavoitetuista asunnoista kaupunki perii pientä maksua kaavoitushyödyistä, mutta tämän taloudellinen merkitys on vähäinen. Sosiaaliseen asuntotuotantoon luovutetaan maata selvästi markkinahintaa halvemmalla. Lisäksi kaupunki perii omalla päätöksellään Hitas-tonteista markkina-arvoa alempaa vuokraa.

Vuosina 2012–2016 Helsinki rajoitti investointejaan 435 miljoonan euron vuotuisella investointikatolla. Investointikatto merkitsi tosiasiallisesti kattoa kaupungin kasvulle, erityisesti koska se oli määritelty bruttoinvestoinneille niin, että se rajoitti sellaisiakin investointeja, jotka maksoivat itsensä investoinnin mahdollistamilla tontinluovutustuloilla. Vuodesta 2017 investointikatto on korvattu lainakatolla. Tämä ei estä enää investointeja, jotka voidaan rahoittaa tontteja myymällä, mutta se pakottaa myymään tontit silloinkin, kun olisi taloudellisesti perustellumpaa vuokrata ne.

Perussyynä näihin kasvuun rajoittaviin linjauksiin on se, että kaupungin kasvu on kaupungille kallista, vaikka se koko maan taloutta ajatellen olisikin hyväksi. Kaupungin kasvun suurin voittaja on valtio, joka hyöttyy kohonneista verotuloista ja ihmisten muuttamisesta matalan työllisyyden alueilta korkean työllisyyden alueille. Verotuloin tarkasteltuna esimerkiksi vuonna 2016 Helsingissä, Espoossa, Vantaalla Tampereella, Turussa, Oulussa ja Jyväskylässä asui kolmannes suomalaisista, mutta he maksoivat yli puolet kaikista valtion tuloveroista – siis henkeä kohden kaksi kertaa niin paljon kuin muut suomalaiset. Ruotsin valtion panostukset Tukholman kasvua palveleviin liikenneinvestointeihin ylittävät moninkertaisesti Suomen valtion vastaavat investoinnit Helsingin kasvuun. Tuntuisi perustellulta, että valtio osallistuisi kaupunkien kasvun vaatimiin investointeihin nykyistä innokkaammin. Huomattakoon, että valtion Tukholmassa käyttämistä investointirahoista merkittävä osa on peräisin Tukholman ruuhkamaksujen tuotoista.

Kaupungeissa liikenneinvestoinnit kytkeytyvät elimellisesti kaavoitukseen. Syntyy ylimääräistä kitkaa, kun investointimäärärahat ovat valtion takana ja kaavoitusvalta kunnilla. Näiden käsitys asioiden tärkeysjärjestyksestä voi poiketa suurestikin. Päätäminen yksinkertaistuisi, jos valtio vetäytyisi investoinneista kokonaan ja korvaisi tämän seudun kunnille könttäsummalla. Summan voisi sitoa kuntakohtaisesti toteutuneeseen asuinrakennustuotantoon koska investointien on tarkoitus palvella kaupunkien kasvua.

Tämä johtaisi asuntotuotannon kannalta tehokkaampiin investointeihin kuin nykykäytäntö, jossa kunnan kannattaa mankua valtion rahaa sellaisiinkin hankkeisiin, joita se ei itse missään tapauksessa rahoittaisi. Joutuessaan rahoittamaan liikenneinvestoinnit itse, kunnan kannattaisi kaavoituksessa minimoida investointitarpeet.

Kaupungit, erityisesti Helsinki, voisivat tehdä jotain myös itse. Helsingin on nopeutettava tontinluovutuksia ja saatava asuntojen korkea hinta rahoittamaan paremmin kaupungin kasvua. Kaupunki omistaa pääosan rakennusmaasta, joten myymällä ja vuokraamalla tontteja pitäisi olla mahdollista kerätä rahoitus pääosaan kasvun vaatimista investoinneista. Kaavat ovat usein kovin kalliita toteuttaa. Tämä ei koidu rakennusliikkeen eikä tulevien asukkaiden, vaan tontin omistajan – siis lähinnä kaupungin itsensä – tappioksi. Autopaikanormin järkevyyttä kannattaa miettiä siellä, missä autopaikan kustannukset nousevat selvästi auton hankintahintaa suuremmiksi.

Voidaan myös kysyä, kuinka tarkoituksenmukaista on Helsingissä noudatettu Hitas-politiikka, jossa selvästi alennushintaisia asuntoja jaetaan kaikille avoimissa arpajaisissa, joihin osallistuu yhä enemmän sijoitusasuntoa hankkivia. Hitas-politiikka kehitettiin 40 vuotta sitten aivan toisenlaisiin olosuhteisiin, joissa asuntolainat olivat

uudenlaista syrjäytymistä ja kapinan pesäkkeitä.

Suomen tulevaisuutta ei tietenkään rakenneta hylkysyrjiä lähtökohdista. Kasvavien kaupunkien kehitystä ei voi itseisarvoisesti jarruttaa sen takia, että seurauksena syntyy lisää hylkysyrjiä. Yhtä selvää pitäisi kuitenkin olla sen, että yhteiskunnan rajallisia resursseja ei suunnata yksipuolisesti menestyvien alueiden lisävauhdittamiseen. Eihän sosiaalipolitiikassakaan toimita niin, että suurituloisimmille annetaan enemmän tukia yhteisestä pusista kuin pienituloisille. On tärkeää, että poliitikot ja muut yhteiskunnalliset vaikuttajat aistivat kuinka tärkeää – ja vaikeaa – on pitää Suomi sosiaalisesti kasassa kaupungistumisen haasteiden edessä.

Pitääkö kehitykseen vaikuttaa ja miten sen voi tehdä?

Suomelle ja suomalaisille yhteisinä asioina pidettävien ja kehitettävien perusoikeuksien, kuten terveydenhuollon, koulutuksen ja liikkumisen, hyvä hoitaminen tasaa jo sinällään aluekehitystä.

1. Koulutuksen rooli

Nykyisten kuntien ja entisten kuntakeskusten on pidettävä kiinni peruskouluista, mukaan lukien yläkouluista. Peruskoululaisten koulumatkat on pidettävä kohtuullisina, eikä niiden tulisi kestää kauemmin kuin 45 minuuttia suuntaansa. Toisen asteen koulutus, ennen muuta lukiot, ovat palaamassa 1930-luvun malliin, jossa ne keskittyvät suurimpiin pitäjiin ja kaupunkeihin. Suuri kysymys on, miten tämä saadaan toimimaan säilyttäen mahdollisuus ja motivaatio koulutukseen. Etäopetus nykytekniikkaa hyödyntäen tarjonnee mahdollisuuksia tiheään lukioverkon säilyttämiseksi. Sen lisäksi, että digitalisaatio lisää opetuksen riippumattomuutta sijainnista, se mahdollistaa entistä yksilöllisemmän opetuksen suunnittelun.

Pääministeri **Esko Aho** kävi esikuntansa kanssa tästä asiasta keskustelun 1990-luvun alussa, kun joku oli ehdottanut lisäresursseja erityislahjakaiden lapsien kouluille. Aho sanoi, ettei hän olisi asemassaan, jollei sodan jälkeen Maalaisliiton johdolla oppikouluja olisi perustettu ympäri maata. Muut nyökyttelivät. **Seppo Härkönen** tosin sanoi, että opettajat keskikoulussa suosittelivat hänelle pöllimetsään siirtymistä, mutta hän ei uskonut. Itse edustin porukassa pitempää koulutuksen traditiota, kun äiti karattuaan kotoa Kontiolahdelta oppikoulun pääsykokeisiin sai luvan koulunkäyntiin ja tuli ylioppilaaksi Joensuussa. Isä puolestaan kävi kolmevuotisen keskikoulun Vihdissä. Olimme kuitenkin pääministerin esikunnassa yksimielisiä siitä, että koulutuksen yleinen saatavuus on erityistarpeita tärkeämpää.

Yliopistoilla on tärkeä rooli aluekehityksessä. Yliopistojen ei kuitenkaan tarvitse sijaita suurkaupungeissa. Uppsala, Lund, Heidelberg, Oxford tai Cambridge eivät ole varsinaisia metropoleja. En ymmärrä miksi entistä suurempi määrä opiskelijoita ohjataan elämään ja asumaan kalliisti veronmaksajien rahoilla pääkaupunkiseudun yliopistoihin. Opiskelijapaikkoja pitäisi lisätä ennen muuta pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa yliopistoissa ja/tai ohjata pääkaupunkiseudun yliopistoja siirtämään toimintojaan maakuntiin. Soininvaaran omassa artikkelissaan esittämä ajatus verkottuneiden yliopistojen muodostamasta ”Suomen yliopistosta” on hyvä.

Suomessa käydään keskustelua siitä, tulisiko yliopistot jakaa tiede- ja koulutusyliopistoihin. Oulun yliopiston perustaminen oli aikoinaan puhtaan poliittinen päätös. Yliopiston äiti oli kansanedustaja, ministeri **Kerttu Saalasti** (ml/kesk), jonka mukaan on nimetty muun muassa yksi yliopiston instituutti ja juhlasali. Oulun yliopistosta olisi tuskin tullut sitä, mitä se nykyään on, jos olisi lähdetty perustamaan ”koulutusyliopistoa”. Joensuu tuskin olisi yksi maailman akateemisen metsäosaamisen keskuksista, jos tarkoitus olisi ollut vain kouluttaa metsänhoitajia. Päättäjien tulisikin olla varovaisia ohjatessaan yliopistoja jollekin tietylle polulle. Akateemiseen maailmaan kuuluu kilvoittelu, näyttämisen halu ja pyrkimys huipulle. Sitä ei pitäisi kahlita.

Jossain määrin on perusteltua kantaa huolta siitä, jakautuuko yhteiskun-

Helsinki investoi kymmeniä miljoonia euroja Jokeri 2 -bussilinjaan. Tämän poikittaislinjan ajatuksena on, että siihen olisi helppo vaihtoyhteydet säteittäisiltä linjoilta. Valtio ei kuitenkaan ole pitänyt kiirettä rakentaakseen bussipysäkit hallussaan oleville sisääntuloteille. Tämä vie olennaisen osan poikittaislinjan hyödyistä.

Asuntojen hintojen muutos suhteessa koko maan keskiarvoon vuosien 2000 ja 2017 välissä

Helsinki 2	31,8
Turku 1	25,0
Helsinki 3	22,6
Tampere 1	10,1
Kokkola	8,0
Espoo-Kauniainen 1	4,1
Tampere 2	0,8
Espoo-Kauniainen 2	0,3
Porvoo	0,1
Koko maa	0,0
Espoo-Kauniainen 3	-0,3
Vaasa 1	-2,1
Helsinki 4	-2,8
Lahti 1	-3,1
Turku 2	-3,3
Kuopio 1	-5,1
Jyväskylä 1	-5,1
Hämeenlinna 1	-5,1
Vantaa 1	-5,4
Mikkeli	-5,5
Joensuu	-6,5
Turku 3	-7,7
Vantaa 2	-8,5
Tampere 3	-10,2
Seinäjoki	-10,7
Pori 1	-11,1
Kehyskunnat	-14,7
Kotka 1	-16,1
Kuopio 2	-16,4
Hämeenlinna 2	-16,8
Rovaniemi	-18,5
Lahti 2	-19,1
Oulu 1	-20,1
Oulu 2	-20,5
Pori 2	-20,9
Vaasa 2	-21,1
Lappeenranta 1	-23,0
Rauma	-23,2
Jyväskylä 2	-23,3
Kotka 2	-26,8
Lappeenranta 2	-27,5
Kajaani	-29,5
Kouvola	-32,4

lyhyitä ja vuokrat olivat säännösteltyjä niin, ettei vuokra-asuntoja ei ollut.

Vapaarahoitteisessa tuotannossa kaupungin tulisi maksimoida tonteista saamansa tulot – joko myyntitulot tai vuokratulon nykyarvo. Tämä ei vaikuta asuntojen myyntihin-taan, koska ne myydään joka tapauksessa markkinahintaan.

Kun pääkaupunkiseudun kunnat ovat lisänneen tonttitarjontaa, asuntotuotannon ra-joitteeksi on tullut pula rakennuskapasiteetista ja rakennusalan ammattilaisista. Jotain on pahasti vialla, jos huutavan työvoimapulan rinnalla alalla esiintyy korkeaa työttömyyt-tä jopa Uudellamaalla. Työvoiman osaamisesta ei ole pidetty riittävää huolta. Uusia ra-kentajia kouluttamalla ja vanhoja täydennyskouluttamalla ja kuntouttamalla tulee tehdä mahdolliseksi asuntotuotannon nopeuttaminen.

Valtion tulisi käynnistää selvitys siitä, mitkä tekijät estävät asuntotuotannon nopeaa lisäämistä kasvukeskuksissa.

MIKSI Keskusta-asuminen on noussut suosioon

Yhdysvalloissa kaupunkien asukasluvun kasvu sijoittui vuosina 1960–2000 kokonaan esikaupunkialueille, voittopuolisesti pientaloihin. Tässä kehityksessä tapahtui vuositu-hannen vaihteessa nopea käänne niin, että vuosina 2000–2010 kaupunkien kasvusta puolet kohdistui keskustamaiseen (downtown) asumiseen.

Vastaava asumispreferenssien muutos on tapahtunut ympäri maailmaa. Oheisessa listassa esitetään vanhojen kerrostalohuoneistojen hintojen muutokset suurimmissa kaupungeissa alueittain vuodesta 2000 vuoteen 2017. Olen deflatoinut hinnat koko maan asuntojen hinnoilla. Jos hinnan muutos on positiivinen, hinnat ovat nousseet koko maan keskiarvoa nopeammin ja päinvastoin. Aluejaot vaihtelevat kaupungeittain, mutta alue 1 sisältää aina kaupungin keskustan. Näemme, että Oulua lukuun ottamatta ykkösalueella hinnat ovat nousseet muuta kaupunkia nopeammin. Ne eivät ole siis vain korkeampia vaan ovat nousseet nopeammin.

Edes Helsingissä asuntojen nopea kallistuminen ei koske kuin kantakaupunkia ja muutamaa sen lähellä olevaa aluetta. Itä-Helsingissä, Vantaalla ja eritysesti kehyskun-nissa asuntojen hinnat ovat laskeneet suhteessa koko maan hintatasoon. Nopeimpien nousijoiden joukkoon kuuluvat alueet Turun ja Tampereen keskustojen tuntumassa.

Miksi keskusta-asuminen on noussut uudestaan suosioon, kun ensin oli vuosikym-menet tavoiteltu asumista väljissä ja valoisissa lähiöissä? Ehdoton edellytys tälle on ollut, ettei kaupunkiasuminen ole enää epäterveellistä niin kuin se oli talokohtaisen lämmityksen, roskanpolttuunien ja lyijyllisen bensiinin aikaan. Hallitsematon autois-tuminen heikensi asumisympäristöä keskustoissa, mutta sen kanssa on nyt päästy tasapainoon. Glaeserin mukaan keskusta-asumisen suosio on Yhdysvalloissa noussut niissä kaupungeissa, jotka ovat panostaneet joukkoliikenteeseen, kun taas autoiluun perustuvissa kaupungeissa keskustat ovat slummiutuneet.

Nämä eivät selitä kuitenkaan noin kymmenen vuotta sitten tapahtunutta nopeaa muutosta.

Internet on lisännyt kaupunkiasumisen etuja. Kehittynyt teknologia on helpottanut joukkoliikenteen käyttöä olennaisesti ja tehnyt mahdolliseksi esimerkiksi kaupunkipyö-rät ja kätevän Drive Now -tyyppisen autonvuokrauspalvelun. Erilaisten tapahtumien järjestäminen on helppoa ja yksinkertaista. Se on tehnyt kaupunkielämästä olennaisesti mielenkiintoisempaa. Nuoret aikuiset eivät halua enää lapsia saatuaan muuttaa pois kaupungista, koska elämä on kaupungissa.

Keskusta-asumisen suosiota lisäävistä tekijöistä voi olla perustellusti eri mieltä, mut-ta ilmiön olemassaoloa ei voi kiistää.

On aika luonnollista vaatia, että asuntoja rakennetaan sinne, missä ihmiset haluavat asua. Halusta asua kertoo parhaiten se, mitä asumisesta ollaan valmiit maksamaan.

Asuntotuotannon kannalta olennaista ei ole se, missä enemmistö haluaa asua, vaan millaista asumista halutaan aiempaa enemmän. Kunnallissalan kehittämissäätiö julkaisi syksyllä 2017 tutkimuksen suomalaisten asumistoiveista. Kysymykseen ”asuu mielellään kaupunkimaisessa ympäristössä” vastasi vuonna 2013 myöntävästi 28 prosenttia suoma-laisista ja vuonna 2017 35 prosenttia suomalaisista. Neljässä vuodessa kaupunkimaiseen ympäristöön haluavien määrä oli kasvanut siis lähes 200 000 asuntokunnalla. Siinä on asuntotuotannolle haastetta.

Kaupunkimaista asumista on kaavoitettava lisää. Tämä ei tarkoita, että ketään pako-

nan tuki yliopistoille liian pieniin palasiin. Kuitenkin se, että yliopistojen oma rooli rahoituksensa kasaamisessa on nykyisin varsin suuri, toimii mielestäni hyvänä takuuna siitä, että rahaa ei mene hukkaan. Ei yritystenkään koti-seurakkaus mene niin pitkälle, että ne rahoittaisivat sisällöllisesti tyhjää toimintaa.

Äskeisellä vierailullani Raahessa kaupungin päättäjät totesivat, että paikkakunnan kasvavat metallialan yritykset pystyvät työllistämään jokaisen ammattikoulusta valmistuvan hitsaajan. He kuitenkin harmittelivat sitä, että ammattikoulutuspaikkoja on siirretty Ouluun, eikä raahelainenkaan nuori palaa sieltä enää välttämättä Raaheen. Osmo Soininvaara esittää kirjoituk-sessaan, että edistettäisiin sellaisten veturialojen työpaikkojen sijoittumista muihin kaupunkeihin, joiden ei tarvitse olla yliopistokaupungeissa. Hyvä tapa edistää tätä päämäärä olisi säilyttää riittävä määrä ammattikoulutuspaikkoja näissä kaupungeissa sen sijaan, että niitä siirretään yliopistokaupunkeihin.

2. Liikenne- ja tietoliikenneyhteydet

Toimivat liikennejärjestelyt ovat koko maan kehityksen ehto. Maaseudunkin kehityksen perusedellytys on, että sinne ja sieltä pääsee nopeasti. Kysymys on sekä vanhan säilyttämisestä ja kunnostamisesta että uuden luomises-ta. Liikenneinfrakeskustelussa häiritsee aprikointi siitä, onko meillä varaa ylläpitää sellaista, mitä meitä huomattavasti köyhemmät sukupolvet ovat onnistuneet rakentamaan. Erityisesti alemman asteen teistä esitetään näitä kysymyksiä. Onneksi alemman asteen tieverkoston kunnossa pitämisen takana ovat myös metsäteollisuuden lobbaajat. Kasvavan biotalouden edellyttämien lisääntyvien puumäärien kuljettaminen vaatii kunnollisia teitä. Olenkin tästä asiasta pikkuisen vähemmän huolissani kuin muutama vuosi sitten.

Rautatiet ja nopeat junat ovat tulevaisuutta. Sen lisäksi, että investoi-daan nopeuksien nostamiseen, tulee rakentaa kokonaan uusia ratoja. Itä-Suomen aluekehitystä helpottaisi Lahti–Heinola–Mikkeli-yhteyden rakentaminen. Myönteiset vaikutukset ulottuisivat Kainuuseen asti. Pori–Rauma–Uusikaupunki-alue on kaikista nopeista yhteyksistä paitsiossa ja tilanne pitäisi korjata.

Junaliikenteen nopeutuminen vähentää kannattavan lentoliikenteen edellytyksiä Väli-Suomen kaupungeissa, joihin junalla pääsee pääkaupun-kiseudulta noin kolmessa tunnissa. Tämä näkyy jo lentoliikenteen kuihtumi-sena esimerkiksi Jyväskylään tai Seinäjoelle. Tämän tason pohjoispuolella tarvitaan hyviä ja kohtuuhintaisia lentoyhteyksiä jatkossakin. Kun lähivuo-sina tarkistellaan nopeiden junien siirtämistä kulkemaan Helsinki-Vantaa lentoaseman kautta, tulisi samassa yhteydessä katsoa, miten toimivat lentoyhteydet pohjoiseen turvataan.

Moottoriteiden aika ei ole ohi. Turku ja Tampere eivät olisi päässeet nykyiseen kehitysvauhtiinsa ilman moottoritietä pääkaupunkiseudulle. 2020-luvulla moottoriteitä pitkin täytyy päästä Vaasaan, Ouluun ja Kuo-pioon. Suomen kansantalous on jatkossakin hyvin kuljetusintensiivinen. Suhteessa bruttokansantuotteeseen meillä liikutetaan isoja tonnimääriä paikasta toiseen, eikä suurta osaa tästä liikenteestä näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa voida siirtää kiskoille.

Yleisesti ollaan sitä mieltä, että autoilun verotusta pitäisi siirtää auton hankinnasta sen käyttöön. Tämä olisi väärin maaseudun ja niiden kaupun-kien kannalta, joissa ei ole toimivaa joukkoliikennettä. Ei ole mitään järkeä verottaa kuholaisen ja espoolaisen ajamaa kilometriä samalla tavalla. Jos

muutos toteutuu, niin siihen tarvitaan alueellinen tasaus.

Helsingin liikenteen kehitystä halutaan ohjata ruuhkamaksuilla. Ruuhkamaksu ei kuitenkaan ole rehellinen nimi, koska ruuhkaantuminen ei ole vielä iso ongelma – ja jos on, niin siitä päästäisiin paremmalla suunnittelulla eroon. Autoilun lisäverottaminen Helsingissä voi kuitenkin olla hyvä ratkaisu,

OSMO:
Mitä nyt ELY-keskus ja Helsingin hallinto-oikeus panee vähän kampoihin.

tettaisiin asumaan kaupunkimaisesti. Edullisia pientalotontteja on kehyskunnissa tarjolla yllin kyllin.

Keskisuurissa kaupungeissa huomattavasti suurempi osuus väestöstä voi asua keskustan tuntumassa käveltävän kaupungin alueella kuin Helsingissä. Kaupunkimaisen elämän etuja tavoittelevan on paljon halvempaa asua Tampereella, Mikkeliissä, Jyväskylässä tai vaikka Kuopiossa kuin Helsingissä, jossa alle 20 prosentille asukkaista on mahdollista asua kantakaupungissa.

Kaupunkimaisessa asuinympäristössä on aluetalouden kannalta se hyvä puoli, että

se suuntaa kulutuskysyntää

paikallisiin palveluihin. Vaikka

Mikkelin kaltaisessa kaupungissa on vähän veturielinkeinoja,

joiden on tarpeen sijaita keskustan tuntumassa, paikallisille palveluille alue on otollista. Mitä suurempi osa paikallisesta kysynnästä suuntautuu paikallisiin palveluihin, sitä suu-
remman asukasmäärän paikalliset veturielinkeinot voivat ylläpitää.

KAUPUNKIRAKENTEEEN TIIVIYS NOSTAA TUOTTAVUUTTA

Kaupunkituttajien mukaan tiivis yhdyskuntarakenne nostaa kaupungin tuottavuutta. Ei kuitenkaan valtavasti. Kun asukastiheys kaksinkertaistuu, tuottavuus nousee viisi prosenttia. Tämä koskee tuskin kaikkia elinkeinoja. Logistiikasta riippuvalle pienteollisuudelle tiivis kaupunkirakenne tuottaa jopa haittaa, kun taas jotkut elinkeinot hyötyvät tiivistä kaupunkirakenteesta erityisen paljon. Asukasmäärästä riippuvat paikalliset palvelut voivat sitä paremmin, mitä enemmän lähietäisyydellä on ihmisiä. Tällä on suuri elinkeinopoliittinen merkitys kaikenkokoisille kaupungeille. Tiiviyden tuottamia etuja ei saada kaavoittamalla muutama kortteli tiiviiksi, vaan sillä, että kilometrin tai parin säteellä asuu, liikkuu tai on töissä paljon ihmisiä.

Varovainen kannattaa olla myös kausaliteetin suhteen. Helsingin keskustan tuntumassa olevat yritykset ovat selvästi tuottavampia kuin yritykset muualla Helsingin seudulla. Miten muuten voisi ollakaan, jos vain tuottava yritys pystyy maksamaan keskustan kalliita vuokria.

On helppo uskoa, että sijainti ja asuminen kaupunkimaisessa ympäristössä toisten samanlaisten keskellä lisää luovien ”pöhinä-alojen” tuottavuutta. Aivoja ei panna narikkaan kello neljältä ja ajeta kotiin katsomaan televisiota. Verkostoituminen jatkuu vapaa-ajan askareisiin nivoutuen niin, ettei eroa työ- ja vapaa-ajan välillä voida määrittää.

HYVÄ KAUPUNKI ULKOISVAIKUTUKSIA HALLITSEMALLA

Eläminen tiheästi asutussa kaupungissa tuottaa paljon ulkoisvaikutuksia, eli mitä minä teen vaikuttaa paljon siihen, millaista sinun elämäsi on. Vanhastaan ulkoisvaikutuksia on säädelty järjestyssäännöillä, jotka säätelevät ihmisten tekemisiä maton tamppauksesta alkaen.

Melkein kaikki tekeminen kaupungissa vaatii yhden tai useamman luvan. Niiden käsittely venyttää hankkeita joskus kohtuuttomasti. Hollannissa luvan käsittelylle on säädetty maksimijat. Jos viranomainen ei ratkaise asiaa määräajassa, katsotaan lupa myönnetyksi. Siellä on myös pyritty siihen, että eri luvat käsitellään rinnakkain eikä peräkkäin ja eri luvista voi tehdä vain yhden yhteisen valituksen. Näin tulisi toimia myös Suomessa.

Ehdottomat kiellot ovat kömpelö tapa säädellä asioita, joita ei tarvitsisi kokonaan kieltää vaan vähentää, kuten läpiajoa hiljaiseksi tarkoitettulla asuntokadulla. Taloudelliset ohjauskeinot sopivat niihin paljon paremmin.

Tähän tarvitaan sekä poliittista tahtoa että talousteoreettista osaamista. Ulkoisvaikutusten hinnoittelu tekisi kaupungeista parempia paikkoja asua ja elää. Kaupunkielämään sopivista ohjaavista veroista ja subventioista tulisi käynnistää taloustieteellinen ja juridinen selvitys.

Esitän seuraavaksi eräitä esimerkkejä asiasta.

1. Älykkäät ruuhkamaksut

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksen mukaan kantakaupunkiin autolla töihin tuleva hidastaa ruuhkautumisen kautta muiden matkantekoa yhteen laskettuna keskimäärin noin 20 minuutilla. Tämä perustelisi siis noin kolmen euron ruuhkamaksua työmatkaliikenteessä.

mutta maksua voisi kutsua ruuhkienestämisveroksi tai joukkoliikenteen kehittämismaksuksi.

Esitin vuonna 2012 toimiessani Työ- ja elinkeinoministeriön energiaosaston ylijohtajana, että Kehä I:n sisällä yksinkertaisesti vain luovuttaisiin yksityisautoilua edistävästä investoinneista, pois lukien asukkaiden parkkipaikat. Ratkaisu olisi helsinkiläisten omassa päätösvallassa ja helppo toteuttaa.

Tietoliikenneyhteyksien ja mobiilitekniikan kehittyessä ei verkossa pysyminen ole sinänsä ongelma laajassakaan maassa. Tässäkin Suomen taloudellinen selkäranka, eli metsätalous, tulee avuksi. Ilman toimivia langattomia yhteyksiä puun korjuu- ja kuljetustyöt pysähtyisivät hyvin nopeasti. Niinpä sieltä, missä harjoitetaan metsätaloutta, löytyy myös mobiiliverkko.

Langattomat yhteydet eivät kuitenkaan voi korvata laajakaistaa. 100 megan laajakaistan ulottaminen kaikkialle vastaa maaseudun sähköistämistä 1950-luvulla. Kuituverkkoa tarvitsee niin metallifirma, suunnittelutoimisto, matkailuyrittäjä kuin maatilakin. Ilman laajakaistaa ei pian ole yritystoimintaakaan.

Laajakaista edustaa tasa-arvoa, vähentää liikennevirtoja, tukee biotaloutta ja sote-uudistuksen tavoitteita. Se on keskeisin maaseudun kehitystekijä, johon valtio voi vaikuttaa.

Muutama vuosi sitten uudistettu sähkömarkkinalaki, joka kovalla kädellä ohjaa verkonhaltijat investoimaan toimitusvarmuuteen, tuli viime hetkellä. Ilman tätä uudistusta maa olisi alkanut jakautua verkkosuomeen ja aggregaattisuomeen. Valtakunnan verkossa pysyminen on minkä tahansa alueen kehityksen perusedellytys. Tämä on hyvä muistaa välillä hössötykseksi yltyvän hajautetun pientuotannon vaalimisen ohella.

3. Terveydenhoito

Mobiilitekniikan kehittyminen helpottaa lähivuosina tuntuvasti varsinaisten lääkäri- ja muiden terveydenhoitopalvelujen saamista. Sen sijaan ne eivät ratkaise väestön ikääntymisen myötä lisääntyvien hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta. Teknologian soveltuvuudella on rajansa. Vanha ihminen tarvitsee inhimillistä vuorovaikutusta ja kosketusta.

Alueellistaminen mukaan hallitusohjelmaan

Hajasijoituksesta tai alueellistamisesta puhuminen ei ole Suomessa ollut muodissa viime aikoina. Puolueetkin vaikenevat asiasta eli kokevat sen ilmeisen vaikeaksi. Sipilän hallituksen ohjelmassa ei ole mainintoja asiasta.

Tässä Suomi poikkeaa naapurimaistaan, ehkä Venäjää lukuun ottamatta. Muut naapurimaat hajasijoittavat valtion työpaikkoja pääkaupungistaan muualle maahan (Kainuun Sanomat 26.2.2018). Tanskan hallitus päätti tammikuussa 2018 siirtää 1800 työpaikkaa Kööpenhaminasta muualle maahan. Ruotsin hallitus ilmoitti syksyllä 2017 siirtävänsä seitsemän viranomaisen toiminnot kokonaan tai osittain Tukholmasta muualle Ruotsiin. Viron hallitus ilmoitti samoihin aikoihin siirtävänsä noin 1000 julkisen sektorin työpaikkaa Tallinnasta pienemmille paikkakunnille. Norjan hallitus puolestaan ilmoitti 2017 alueellistavansa 600 työpaikkaa Oslosta muualle ja harkitsevansa tämän lisäksi vielä 1200 työpaikan siirtämistä.

Suomessa valtion työpaikat ovat 2010-luvulla keskittyneet entistäkin selvemmin pääkaupunkiseudulle. Olisi aika nostaa alueellistaminen seuraavaan hallitusohjelmaan. Hallituksella on myös oltava rohkeutta pitää päätöksistään kiinni. Se, että FIMEA:n siirto Kuopioon vesittyi, on surkea esimerkki.

Biotalous on mahdollisuus koko Suomelle

Maailma on väistämättä sen edessä, että fossiilisia raaka-aineita ja energiaa pitää korvata uusiutuvilla. Suomella on tässä kehityksessä ennennäkemättömät ja globaalistikin merkittävät mahdollisuudet. Suomen

ESA:

Hyvä, hyvä!

Autoilijoita houkutellaan joukkoliikenteen käyttäjiksi subventoimalla joukkoliikennettä. Tämä on parempi kuin ei mitään, mutta talousteoreettisesti se on väärä ratkaisu. Jos jostain toiminnasta on ulkoista haittaa, tätä toimintaa tulisi verottaa eikä subventoida sen substituuttia. Joukkoliikenteen subventointi ruuhkamaksujen korvikkeena merkitsee liikkumisen subventointia ja tuottaa yhdyskuntarakennetta, jossa liikutaan paljon. Joukkoliikenteen subventoiminen heikentää ja ruuhkamaksut parantavat julkista taloutta.

”Tyhmät” tullirajaan perustuvat tiemaksut auttavat, kuten on havaittu Tukholmassa, Oslossa, Göteborgissa ja Lontoossa, mutta ne ovat kaukana optimaalisesta. Paljon parempaan tulokseen päästäisiin, jos maksut vaihtelisivat ajan ja paikan suhteen. Ne tekisivät myös mahdolliseksi asettaa pehmeitä läpiajokieltoja. Yhteys, jolta liikennettä halutaan vähentää, kuten aikanaan Pitkäsilta Helsingissä, voidaan ehdottoman kiellon sijasta tehdä maksulliseksi. Tällöin sitä välttäisivät ne, jolle asia on lähellä yhden tekevää, mutta sitä voisivat edelleen käyttää ne, joille se on todella tarpeellinen. Koska kyse on paikallisesta maksusta, sen tuoton pitäisi jäädä paikkakunnalle aivan kuten maksut kadunvarsipysäköinnistäkin jäävät.

2. Älykkäämmät joukkoliikennemaksut

Joukkoliikenteen kustannuksista suurin osa syntyy kapasiteetin luomisesta ja ylläpidosta ja huomattavasti pienempi osa sen käytöstä. Hiljaisina aikoina matkustamisen marginaalikustannus on lähellä nollaa. VR on pystynyt lisäämään junien käyttöä huomattavasti hinnoitteleamalla lippuja kysyntätilanteen mukaan, vaikka se ei ole edennyt tässä läheskään niin pitkälle kuin lentoyhtiöt. Samaa kannattaisi tehdä kaupunkiliikenteessä.

Kalliit joukkoliikenneliput voivat eristää vähävaraiset ihmiset lähiöihinsä. Olisi perusteita hyvinkin halvaille lipuille, jotka ovat voimassa vain ruuhka-aikojen ulkopuolella. Näin kalliista joukkoliikennejärjestelmästä saataisiin suurempi hyöty. Tähän ei ole lain-säädännöllisiä esteitä vaan siitä voidaan päättää paikallisesti.

3. Autopaikat markkinaehtoisiksi

Metsälähiöiden rakentamisen ajalta on peräisin määräys, että kaavoituksen yhteydessä on varattava myös tarvittavat autopaikat. Tällä haluttiin torjua villiä pysäköintiä maastoon ja yhteismaaongelmaa kadunvarsipaikkojen osalta. Väljä lähiörakentaminen teki mahdolliseksi halvan maanpäällisen pysäköinnin.

Tiiviissä kaupunkirakenteessa maanalaisen autopaikan hinnaksi tulee 30 000–50 000 euroa. Hinta nousee vielä tästäkin, jos paikat pitää toteuttaa maan alla kahdessa kerroksessa. Siksi pysäköintinormit estävät ”rakentamista ylöspäin”.

Tulevaisuudessa auton omistuksen uskotaan vähenevän ja korvautuvan MaaS-palveluilla. Pakollinen autopaikanormi syrjii voimakkaasti MaaS-palvelujen kehitystä.

Rakennusliikkeet ovat valittaneet jokseenkin yksimielisesti kalliista pysäköinnistä. Helsingin kaupungin asuntokaavoihin sisältyy vuosittain runsaat 4 000 pakollista autopaikkaa, joiden yhteenlaskettu hinta on runsaat sata miljoonaa euroa.

Autopaikkojen rakentamisessa kannattaa luottaa markkinoihin. Rakennusliikkeet osaavat kohtalaisen hyvin ennustaa autopaikkojen tulevan kysynnän. On myös mahdollista varata uustuotantoalueilta tontteja pysäköintitaloille, jotka toteutetaan, jos kysyntää on. Ne voidaan myöhemmin kaavoittaa muuhun käyttöön, jos kysyntää ei ilmene.

Markkinaehtoisille autopaikoille on luotava taloudelliset pelisäännöt, koska asunto-osakeyhtiön osakkaiden on oltava yhdenvertaisia myös tilanteessa, jossa autopaikan tarve ilmenee myöhemmin.

4. Kiinteistöjen konversiomaksu

Kun keskusta-asumisen suosio on noussut ja kun toimistotilan käyttö on tehostunut, maksetaan asunnoista Helsingin keskustassa huomattavasti enemmän kuin toimistoista. Niinpä kiinteistönomistajat haluavat muuttaa toimistoja asunnoiksi. Helsingin kaupunki on ryhtynyt voimakkaasti jarruttamaan tätä konversiota, jotta työpaikkojen määrä ei vähenisi alueella, jossa työn tuottavuus on maan korkeinta.

Luvan konversioon voi saada tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Kaupungin virkamiehet joutuvat selvittämään, kuinka hyvin ja millä kustannuksilla vanhasta toimistotalosta saa nykyaikaisen toimiston ja kuinka hyvän asuintalon siitä toisaalta saisi.

biokapasiteetti on henkeä kohti maailman suurimpia. Biotalous antaa myös uusia mahdollisuuksia Suomen kaupungeille ja maaseudulle ja mahdollistaa hyvinvoinnin lisääntymisen.

Biotalous voidaan määritellä siten, että se perustuu uudistuvien luonnonvarojen käytölle ja tuotannossa sovelletaan biologisia prosesseja; koko ihmisen talous laajassa mielessä yhdistetään luonnon elämää ylläpitävän järjestelmän kanssa. Ihmisten toiminnoista purkautuvan hajeen, eli entropian määrä minimoidaan.

Biotalouden kehittämisen peruslähtökohta on pidettävä kirkkaana mielessä: on tehtävä kaikki mahdollinen kasvillisuuden ja ilmakehän välisessä kierrossa olevan hiilen hyödyntämiseksi, ja vältettävä uuden hiilen ottamista maan alta tähän kiertoon. Fossiilisen hiilen korvaaminen jo kierrossa olevalla on vuosikymmenten mittainen prosessi. Tämä kannattaa tehdä, vaikka hyötysuhde ei aina olisikaan sataprosenttinen. Jo osittainen korvaaminen auttaa ja vie kehitystä oikeaan suuntaan. Matalahiili- tai hiilineutraalitalous on määritelmän mukaan biotaloutta, koska se toimii luonnollisen hiilenkieron periaatteella (Juha Kuisma 2010).

Kuisman mukaan kaupunkien metabolismille täytyy tehdä jotain tällä vuosisadalla. Yksinkertaisimmillaan kyse on muun muassa fossiilisen hiilen korvaamisesta energiantuotannossa jo kasvillisuuden ja ilmakehän välisessä kierrossa olevalla hiilellä. On hyvä, että Helsinkiin nyt pyrkii tähän. Huikkeimmillaan, vaikkapa sadan vuoden päästä, rakennusten täytyy toimia niin kuin kasvit toimivat. Mikä luonnosta otetaan, sinne myös palautetaan. Aidossa biologisessa kierrossa ei ole jätteitä.

Maapallo on materian suhteen suljettu, mutta energian suhteen avoin systeemi – niin kauan kuin aurinko paistaa. Auringon energia tulee ihmisten käyttöön pääasiassa kasvillisuuden kautta. Kasvit tarvitsevat ravinteita, joista erityisesti fosforin riittävydestä kannetaan perusteltua huolta. Keskeinen fosforin lähde tulevaisuudessa on kaupunkien jätevirrat.

Maailman megatrendinä suurkaupunkien kasvu on muutamassa vuosikymmenessä umpikujassa, jos kaupungit eivät pysty muuttamaan metabolismiaan biotalouspohjaiseksi. Kaupungit eivät yksin pysty järjestämään biotaloudelle tyypillistä entropian minimointia ja materiaalin kiertoa. Tämä ei myöskään voi toimia teoreettisessa mallissa, missä tiiviin kaupungin rajalta alkaa erämaa. Tarvitaan maaseutua ja sille tyypillisiä elinkeinoja, kuten maa- ja metsätaloutta. Niiden tarve ei häviä senkään myötä, että biotaloudessa päästään entistä korkeamman jalostusasteen tuotteisiin, kuten hajoaviin muoveihin, kuituihin, ruokaan ja lääkkeisiin.

Kakkosasumisesta etua pienille paikkakunnille

Suomessa on yli puoli miljoonaa loma-asuntoa. Niiden määrä tuskin lisääntyy voimakkaasti lähivuosikymmeninä, mutta taso jatkaa nousemistaan. Kesämökkien sijaan uudet loma-asunnot ovat ympärivuotiseen asumiseen sopivia vapaa-ajan asuntoja. Niiden asukkaat, jotka usein ovat hyväkuntoisia ja -tuloisia eläkeläisiä, viettävät vapaa-ajanasunnossa entistä suuremman osan ajastaan. Monipaikka-asuminen on ollut globaali megatrendi jo pitkään.

Mökkibarometri 2016:sta mukaan mökkeilyyn käytettiin vuonna 2014 noin 6,2 miljardia euroa ja tämän työllisyysvaikutus oli noin 60 000 työpaikkaa. Noin 60 000 mökillä tehtiin viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana ansiotöitä. Samalla aikavälillä yli 100 000 mökiltä käytiin töissä. Mökillä vietetään varustetasosta riippuen 70–80 vuorokautta vuodessa.

Maaseudun etujen mukaista on edistää kakkosasumista. Parhaiten sitä voidaan tehdä karsimalla turhia määräyksiä, jotka hankaloittavat loma-asuntojen kehittämistä. Umpisäiliöön liitetyn

OSMO:
Tämän kieltopolitiikan tilalle pitäisi hyväksyä ”kevyt asuminen”, joka on kevyttä kunnan kannalta. Kunta voisi määrätä, millä alueella kunta on velvollinen huolehtimaan vesi- ja viemäriverkosta ja esimerkiksi koulukuljetuksista tai kotipalvelusta. Tämä alue vastaisi suunnilleen sitä aluetta, jolle kunta nyt sallii pysyvän asumisen. Sen ulkopuolellakin saisi asua, mutta ilman näitä oikeuksia. Jostain syystä moni vastustaa tätä epätasa-arvoisena ja hyväksyy mieluummin totaali kiellon.

Tällainen mikromanagerointi ei oikeastaan kuulu kaupungille. Hakijoiden kannalta tämä ei ole yhdenvertaista ja onpa siinä pieni korruption riskikin.

Jos keskustan toimistoista oletetaan koituvan ulkoista hyötyä, markkinaehtoinen tapa jarruttaa toimistojen muuttamista asunnoiksi olisi neliötä kohden kiinteä konversiomaksu. Asunnoiksi muutettaisiin ne kiinteistöt, joissa hyöty ylittää konversiomaksun.

Laki sallii leikata osan kaavoitushyödyistä, mutta tämä ei estäisi periaatteessa yhtään konversiota, koska kaavoitushyödyistä pitää aina jättää osa leikkaamatta. Konversiomaksu edellyttää lainmuutosta.

MAAPOHJAN KIINTEISTÖVERO SOPII KAUPUNKIEN TULONLÄHTEEKSI
Kiinteistöveroä pidetään hyvänä verona, koska sitä ei voi välttää eikä se siten vääristä käyttäytymistä. Vain maapohjaan kohdistuva kiinteistövero on tyystin haitaton. Raken-

nuksiin kohdistuva kiinteistövero jarruttaa rakentamista.
Maaseudulla tonttimaan arvossa ei ole paljon verottamista. Kiinteistövero sopii lähinnä vain kaupunkien tulonlähteeksi. Tonttimaan arvo on seurausta ympärillä olevasta kaupungista. Korkeasta verokiillasta on haittaa erityisesti palveluvaltaisissa kaupungeissa. Jos kiinteistövero olisi korkea, maan arvo olisi matala ja asuntojen myyntihinnat olisivat vastaa-

vasti kohtuullisempia.
Helsingin kaupunki saa kiinteistöveroistaan runsaan neljännesmiljardin. Jos kaupunki kaksinkertaistaisi kiinteistöveron, se voisi laskea kunta-

veroa kahdella prosenttiyksiköllä.
Näin suurta korotusta ei voi tehdä kerralla, koska asuntojen arvon pu-

toaminen saattaisi monet asuntovelalliset vaikeuksiin. Muutos on tehtävä asteittain.

Jotta kiinteistöveron korotus voitaisiin kohdistaa tonttiin, olisi hyvä eriyttää maapohjan kiinteistövero omaksi veroluokakseen.

URBAANIT MUKAVUUDET JA KIINTEISTÖVERO

Kunta voi päätöksillään ja investoinneillaan lisätä asuinalueiden houkuttelevuutta. Nämä urbaanit mukavuudet (urban amenities) voivat olla mitä hyvänsä puistosta rantabulevardiin ja raitiovaunulinjaan. Talousteoreettisesti ne ovat julkishyödykkeitä, joiden käytöstä ei voi periä maksua tai hyödykkeitä, joiden tuotto jää raideyhteyden tavoin suurelta osin kuluttajan ylijäämäksi.

Julkishyödykkeisiin investoidaan liian vähän niiden maksuttomuuden vuoksi. Tämä tekee kaupungeista huonompia paikkoja asua kuin ne voisivat olla.

Urbaanit mukavuudet kapitalisoituvat kiinteistöjen hintoihin. Kun raideyhteys vedetään uudelle asuinalueelle, kunta saa maan arvon nousun hyödykseen joko kohoavina maanmyyntituloina tai kaavoitusmaksuina. Vanhalle asuinalueelle tehdyistä parannuksista hyöty menee nykyisille asunnonomistajille.

Jos kiinteistövero määräytyisi selkeämmin maapohjan arvon mukaan, kunnan teke-

mät investoinnit alueiden hyväksi maksaisivat ainakin osittain itsensä. Niitä tehtäisiin enemmän ja niiden rahoitus jakautuisi kuntalaisten kesken oikeudenmukaisemmin. Es-

poon metrosta nykyistä suuremman osan maksaisivat ne espoolaiset, joiden yhteyksiä metro parantaa.

Tällainen uudistus on tekeillä, mutta siinä pitäisi olla paljon rohkeampi.

Nykyinen kiinteistövero on niin matala, että kaupunki saisi tuottamiensa parannusten hyödyistä veroina takaisin vain murto-osan. Mitä enemmän maapohjan kiinteistöveroä korotettaisiin, sitä paremmin kiinteistövero palkitsisi kaupunkia tekemistään investoinneista.

ESA:

Kiinteistöveroä peritään kovin erilaisista kohteista – kunnat haluavat esimerkiksi tuulivoimaloita, koska saavat kiinteistöveroä. Asumiseen kohdistuva kiinteistövero olisi rajoitettava kaupunkeihin.

vesivessan rakentamisen estäminen on kunnilta suorastaan typerää. Minun on vaikea myös ymmärtää, miksi Lohjan kaupunki vaatii minua jättämään 60 prosenttia puuliiterin ja autokatoksen seinistä auki. Kenen etua palvelee se, että järveltä tuisuttaa märkää lunta klapieni ja autoni päälle? Kaavoituksella ja rakentamismääräyksillä pitää säädellä rakentamisen määrää ja sijoittumista, mutta ei ohjata epätarkoituksenmukaiseen laatuun.

Uudeksi kakkosasumisen trendiksi on nousemassa asunnon hankinta maaseudun taajamista tai pikkukaupungeista. Omakotitaloja ja rivitalo- tai kerrostaloasuntoja saa monesta pikkukaupungista varsin edullisesti ja asukas on vapaa mökkiläisten monesta huolesta asuessaan asemakaa-

va-alueella palveluiden ääressä. Tuttavani ovat hankkineet tällaisia asuntoja niin Tammisaaresta kuin Kemijärveltäkin.

Kunnat tekevät viisaasti, jos ne tarjoavat kakkosasunnon hankkijoille lisähoukuttimia. Sellainen voi olla vaikka edullinen venepaikka. Vielä parempi on, jos paikallisten metsästysseurojen kanssa voi sopia metsästys-

mahdollisuuden järjestämisestä.

Verotusta tulisi uudistaa siten, että veronmaksaja voisi halutessaan maksaa osan kunnallisverosta kakkosasuntonsa sijaintikunnalle sen veroprosentin mukaan. En usko, että tämä kuitenkaan johtaisi suuriin muutoksiin verotuksen tuottojen ohjautumisessa. Yleensä mökkipaikkakunnan veroprosentti on vakituisen asunnon sijaintikuntaa korkeampi, mikä hillitsee maksuhaluja. Jos mökkipaikkakunnat saisivat kuitenkin jonkin verran lisätuloja muutoksesta, se hillitsisi paineita nostaa vapaa-ajanasuntojen kiinteistöverotusta, mikä liian korkeaksi noustuaan estää kakkosasumisen lisääntymistä.

Työvoiman tarjontaa kehitettävä

Niin maaseudun kuin erikokoisten kaupunkienkin kehityksen kriittisin asia on osaavan työvoiman saanti. TEM:n työllisyyskatsauksen mukaan tammi-

kuussa 2018 oli työttömiä työnhakijoita noin 285 000. Avoimia työpaikkoja puolestaan oli noin 114 000. Suomen hyvinvoinnin turvaamisen kannalta keskeisin asia on saada työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat kohtamaan toisensa. Sitä ei voida tehdä pelkästään sen paremmin kepillä kuin porkkanallakaan. Tarvitaan molempia. Tarvittavat toimet on paljon helpompi tehdä nousevassa kuin laskevassa taloussuhdanteessa. Nyt on hyvä aika.

Liikkuessani eri puolilla Suomea olen kysellyt kunnallisilta päättäjiltä niin maaseudulla kuin kaupungeissa kuinka suuri osuus kunnan työttömistä voisi tai haluaisi heidän arvionsa mukaan työllistyä. Vastausten keskiarvo lienee jossain hieman yli viidenkymmenen prosentin paikkeilla.

Työllisyyden hoidon painopisteen tulee selkeästi olla työvoiman tarjonnan kehittämisessä. Kymmenet tuhannet työttömät voivat työllistyä nopeasti, jos heidän osaamistaan parannetaan ja erilaiset kannustinloukut puretaan. Mikä parasta, avoimia työpaikkoja on monen työttömänkin lähiseudulla runsaasti. On tärkeää havaita, että kaupungistuminen ei automaattisesti vähennä työttömyyttä ja voi paikoin lisätäkin sitä.

Vanha totuus on, että työ luo työtä. Jos puolet työttömistä työnhakijoista työllistyisi, olisi sillä tuntuva vipuvaikutus taloudelliseen aktiviteettiin ja työllisyys paranisi entisestään koko Suomessa.

10 toimenpidettä kaupungistuvaan Suomeen

1. Nopeasti kasvavien yliopistokaupunkien asuntotuotantoa on lisättävä tuntuvasti. Kaupunkien on nopeutettava kaavoitusta. Asuntotuotannon pullonkauloja on perattava, edistettävä alan kilpailuolosuhteita ja parannettava työvoiman saatavuutta ja osaamista.

2. Valtion on kaupungistumisen taloudellisesti suurimpana hyötyjänä osallistuttava nykyistä enemmän kaupunkien kasvun aiheuttamiin infrainvestointeihin. Päätöksenteon virtaviivaistamiseksi valtio voisi vetäytyä liikenneinfraa koskevista investoinneista kaupunkien sisällä ja korvata tämän kunnille annettavilla infra-avustuksilla, jotka kytketään toteutuvan asuntotuotannon määrään.

3. Asuntojen korkea hinta on saatava nykyistä paremmin ohjatuksi kaupunkien kasvusta aiheutuvien investointien rahoittamiseen, jotta taloudelliset syyt eivät pakottaisi kaupunkeja jarruttamaan kaavoitusta.

4. Asumisen hintaa nostavista autopaikkanormeista on siirryttävä markkinaehtoiseen pysäköintipolitiikkaan.

5. Jotta Suomessa olisi jatkossa monta menestyvää yliopistokaupunkia, on yliopistot saatava verkottumaan nykyistä paremmin keskenään. Päämääränä voisi olla yksi monella paikkakunnalla toimiva Suomi-yliopisto Itä-Suomen yliopiston tapaan.

6. Rautatieyhteyksiä yliopistokaupunkien välillä on parannettava ja nopeutettava. Tunnin junan ja lentokentän kautta Tampereelle menevän radan lisäksi pitäisi rakentaa oikorata Lahdesta Heinolan kautta Mikkeliin. Turku–Uusikaupunki–Rauma–Pori-rata tukisi länsirannikon nopeasti nousevaa teollisuutta.

7. Kalliiden asumiskustannusten tulisi näkyä alueellisina palkkaeroina, jolloin asumistuen rooli vähenisi. Tämä tukisi suhteellisen edun periaatteen hengessä niiden työpaikkojen sijoittumista muihin kaupunkeihin, joiden ei ole välttämätöntä sijaita yliopistokaupungeissa.

8. Hollannissa toimenpiteisiin liittyvien valitusten käsittelyllä on säädetty maksimiaika. Jos viranomainen ei siinä pysy, lupa katsotaan myönnetyksi. Lisäksi, jos yksi hanke vaatii monta lupaa, niistä kaikista voi tehdä yhden valituksen, joka koskee samanaikaisesti kaikkia lupia. Näin pitäisi toimia myös Suomessa.

9. Kaupunkien toimivuus paranisi, jos negatiivisia ulkoisvaikutuksia säädeltäisiin niissä kieltojen sijasta veroilla, maksuilla ja positiivisilla subventioilla. Tällaisia olisivat esimerkiksi älykkäät ruuhkamaksut, konversiomaksu jarruttamaan toimitilojen muuttamista asunnoiksi ja joukko liikenteen lipunhintojen alentaminen hiljaisina aikoina.

10. Kaupunkien tulee nostaa maapohjan kiinteistövero ja käyttää sen tuotto kuntaveron alentamiseen. Tonttimaahan kohdistuva kiinteistövero on erotettava omaksi veroluokakseen. Maan todellisen arvon mukaan määräytyvä kiinteistövero kannustaisi kuntia asumisen ja työssäkäynnin olosuhteita parantaviin investointeihin ja jakaisi näiden investointien kustannuksia kuntalaisten kesken oikeudenmukaisemmin hyötyjä maksaa -periaatteella.

10 teesiä aluepolitiikkaan

Kaupungistumisen haaste on monimutkainen. Maailman megatrendejä vastaan ei voi määräänsä enempää taistella, mutta samaan aikaan pitää pystyä estämään ongelmien kohtuuton kasaantuminen kehityksen ääripäissä. Seuraavat kymmenen teesiä ovat yritys hahmottaa Suomen nykytilanteeseen sopivan aluepolitiikan peruspilarit:

1. Yhteiskunnallisena tavoitteena tulee pitää sitä, että kasvu kohdistuu Suomessa yliopistokaupunkeja laajempaan kaupunkien ja kuntien joukkoon.

2. Työvoimapulaa on pyrittävä helpottamaan niillä paikkakunnilla ja ammateissa, joissa pulaa työvoimasta on.

3. Maaseudulta lähtevistä koko yhteiskunnan kannalta tärkeistä kasvavista arvoketjuista on huolehdittava.

4. Pienet ja keski suuret kaupungit tulee nostaa aluepolitiikassa nykyistä keskeisempään asemaan.

5. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi kaikkien yhteiskunnan tukien aluetaloudelliset vaikutukset on avattava.

6. Voimakkaasti kasvavien kaupunkien sosiaalisten ongelmien hoitoon ja alueiden eriytymisen estämiseen on panostettava.

7. Voimakkaimmin kasvavilla alueilla on pyrittävä tonttimaan ja asuntojen yltärintatilanteeseen.

8. Yhteiskunnan kehittämisen esteenä olevien normien helpottamista on tehtävä tasapuolisesti koko maassa.

9. Peruspalveluista, liikenne- ja tietoliikenneyhteyksistä on huolehdittava koko maassa.

10. Suomi on pidettävä sosiaalisesti kasassa. Säätykierron täytyy toimia. Niin kaupunkien kuin maaseudunkin hylkysyrjistä pitää päästä ponnistamaan kohti parempaa.

1. Kaupunkien merkitys ja Suomen yhdyskuntarakenne

2. Liikenne

3. Kaavoitus ja maankäyttö

4. Asuinrakentaminen
5. Osaaminen

6. Kiinteistövero

7. Palkanmuodostus

8. Kannustinloukut

Kaupunkien merkitys ja Suomen yhdyskuntarakenne

Esa Härmälä:
Yhteiskunnallisena tavoitteena tulee pitää sitä, että kasvu kohdistuu Suomessa yliopistokaupunkeja laajempaan kaupunkien ja kuntien joukkoon. Suomi on pidettävä sosiaalisesti kasassa ja säätykierron täytyy toimia. Niin kaupunkien kuin maaseudunkin hylkysyrjistä pitää päästä ponnistamaan kohti parempaa.

EK:n kanta
.....
Kaupungistuminen on laaja, globaali megatrendi, josta Suomi tuskin on sivussa. Suomella on kehityksessä paljon takamatkaa muuhun Eurooppaan nähden, joten väestön painopisteen siirtymisen kohti kasvukeskuksia voi olettaa olevan ripeää jatkossakin.

Taloustieteilijät ovat varsin yksimielisiä siitä, että kaupungistumisella ja taajamarakenteen tiivistymisellä on merkittäviä taloudellisia hyötyjä. Suomen työikäinen

väestö vähenee, joten pitkällä aikavälillä talouden kasvua on haettava tuottavuuden kasvun kautta. Tuottavuutta on yleisesti vaikeaa nostaa talouspolitiikan keinoin, mutta kaupungistuminen on tutkitusti yksi tuottavuuskasvun ajuri. Kaupungit nostavat tuottavuutta erityisesti osaamisintensiivisillä aloilla, joissa innovaatioiden synty edellyttää riittävän suurta kriittistä massaa ja tiheyttä. Samoin tiheämpi asutus avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia erityisesti palvelualoille.

Erityisesti valmistava tuotantotoiminta ei kuitenkaan ole kaupungistumassa samalla tavalla kuin muu yhteiskunta. Se tarvitsee tilaa ja logistiikkayhteyksiä ja on usein kytköksissä maaseudulta lähteviin arvoketjuihin, kuten Esa Härmälä toteaa. Näiden Suomen talouden vahvojen sektoreiden toimintaedellytyksistä on jatkossakin pidettävä huolta.

Mahdollisuus kouluttautumiseen ja eteenpäin ponnisteluun – syntytaustasta tai -paikasta riippumatta – on ollut Suomen yhteiskunnan pitkäaikainen vahvuus. Tätä perusperiaatetta pitää vaalia myös EK:n mielestä. Peruskoulutusta tuleekin järjestää riittävän laajalti, ja laadukasta toisen asteen koulutusta on oltava oikein mitoitettuna saatavilla vähintään seutukunta- tai maakuntatasolla. Näitä tavoitteita auttaa muun muassa se, jos voimme hyödyntää digitalisaation mahdollisuuksia merkittävästi nykyistä paremmin opetuksessa. Samoin terveydenhoidon järjestämisessä kasvukeskusten ulkopuolella on tuntuva potenti-aali digitalisaatiolle.

Usein esitetty tavoite ”koko Suomen pitämisestä jatkossakin asuttuna” ei kuitenkaan ole realistinen, koska se ei edes tällä hetkellä pidä lähestulkoonkaan paikkansa. Esa Härmälän esittämä tavoite kasvun jakautumisesta pääkaupunkiseutua tai yliopistokaupunkeja laajemmin on silti perusteltu. Vaikka EK uskoo vahvasti kaupungistumiskehityksen jatkumiseen, suunta ei kuitenkaan ole väistämätön niin, ettemmekö voisi ollenkaan vaikuttaa yhdyskuntarakenteen kehitykseen valinnoillamme. Hyvänä tavoitteena voisi esimerkiksi olla, että jokaisessa maakunnassa olisi vähintään yksi elinkeinoelämältään monipuolinen ja vireä sekä väestöltään kasvava kaupunkialue.

Kaupungit voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa paljon siihen, kuinka houkuttelevia ne ovat yrityksille. Markkinamyönteisen ajattelun näkökulmasta suomalaisissa kunnissa on edelleen reippaasti omaa palvelutuotantoa, jota avaamalla yksityisten ja kolmannen

Liikenne

Osmo Soininvaara:
Valtion on kaupungistumisen taloudellisesti suu-
rimpana hyötyjänä osallistuttava nykyistä enem-
män kaupunkien kasvun aiheuttamiin infrainves-
tointeihin. Päätöksenteon virtaviivaistamiseksi
valtio voisi vetäytyä liikenneinfraa koskevista
investoinneista kaupunkien sisällä ja korvata
tämän kunnille annettavilla infra-avustuksilla,
jotka kytketään toteutuvan asuntotuotannon
määrään.

EK:n kanta
.....
Valtion ja kuntien tulee ainakin tiivistää yhteistyötä. Hyvä menettely voisi olla ulottaa MAL-sopimuksiin samanlainen pidempi aikajänne kuten tulee valta-kunnalliseen suunnitteluun.

Osmo Soininvaara:

Rautatieyhteyksiä yliopistokaupunkien välillä on parannettava ja nopeutettava. Tunnin junan ja len- tokentän kautta Tampereelle menevän radan lisäksi pitäisi rakentaa oikorata Lahdesta Heinolan kautta Mikkeliin. Turku–Uusikaupunki–Rauma–Pori-rata tu- kisi länsirannikon nopeasti nousevaa teollisuutta.

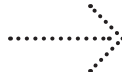
EK:n kanta

Nopeat raideyhteydet ainakin Turun, Tampereen ja Helsingin kasvukol- miossa laajentaisivat työssäkäynnin ja asumisen alueita.

Lentoratahanke hyödyttäisi koko Suo- mea, joten radan toteutusvaihtoehtojen ja ra- hoituksen selvittäminen on syytä käynnistää ripeällä aikataululla.

Osmo Soininvaara:

Kaupunkien toimivuus paranisi, jos negatii- visia ulkoisvaikutuksia säädeltäisiin niissä kieltojen sijasta veroilla ja maksuilla, positiivisia puolestaan subventioilla. Tällaisia olisivat esimerkiksi älykkäät ruuhkamaksut, konversiomaksu jarruttamassa toimitilojen muuttamista asunnoiksi ja joukkoliikenteen lipunhintojen alentaminen hiljaisina aikoina.

EK:n kanta

Liikenteen toimivuutta kaupunkiseuduilla voidaan parantaa ja tarvitaan sellai- sia keinoja, jotka eivät lisää

yritysten kustannuksia, kuten ruuhkamaksut tai muut uudet verot tai maksut saattaisivat tehdä. Positiivinen keino olisi esimerkiksi

kaikista kanavista saatava ajantasainen ja opastava tieto sujuvista reiteistä, matka-ajoista, ympäristövaikutuksista, liikkumisen palveluista ja vaihtoehdoista sekä kustannuksista. Kaupunkien kehittämisessä on pidettävä huolta keskusta-alueiden elävyydestä, ja myös mahdollisten uusien rahoitusmallien olisi voimakkaasti edistettävä tätä tavoitetta.

Esa Härmälä:

Maaseudulta lähtevistä koko yhteiskunnan kannalta tärkeistä kasvavista arvoketjuista on huolehdittava, ja Peruspalveluista sekä liikenne-/tietoliikenneyhteyksistä on huolehdittava koko maassa.

EK:n kanta

Monien toimialojen arvo- ja toimitusketjut alkavat maaseudulta. Liikenneyh- teyksistä on huolehdittava

koko maassa, mutta kustannustehokkaasti kysynnän mukaan. Tärkeimpien maanteiden ja rautateiden määrittely runkoverkoiksi ja niiden priorisointi parantavat yhteyksiä koko maassa.

EK:n muita ehdotuksia liikennepolitiikan kehittämiseksi

- Liikenneväylien rahoitukseen tarvitaan tasokorotus, jolla voidaan ottaa kiinni pohjois- maiden tasoa ja jatkaa väylien kehittämistä ja korjausvelan pienentämistä. Perusväylän- pidon korotus 1300 miljoonan euron vuositasolle on myös parlamentaarisen työryhmän ehdotus. Investointien tason tulisi vastaavasti nousta tuntuvasti. Ehdottomana minimita- voitteena tulisi olla vähintään 600 miljoonan euron keskimääräinen vuositaso.
- Pitkäjänteinen näkymä infran kehittämiseen: 12 vuotta kattava suunnitelma luo edel- lytykset liikenteen kasvulle, kilpailukykyisille logistiikka- ja liikennepalveluille sekä au- tomatisoituvalla ja älykkäälle liikenteelle. Pidempi investointinäkymä ja yritystarpeisiin vastaava suunnitelma kannustaa yrityksiä investoimaan ja sijoittumaan Suomeen.
- Sujuvaa liikkumista kaupunkiseuduille: Kasvavilla kaupunkiseuduilla tarvitaan lisää joukkoliikennetarjontaa. Työssäkäynnin ja asumisen alueet voivat laajentua, kun kau- punkiseutujen sisäistä ja välistä nopeaa raideliikennettä kehitetään. Kaupunkiseutujen pääväylien sujuvalla liikenteellä on laajempaa merkitystä työssäkäynnille ja yritystoimin- nalle. Älykkäät ja automatisoituvat liikenteen palvelut edellyttävät kaupunkien ja valtion infralta uudenlaisia ominaisuuksia. Siksi valtion ja kaupunkien liikenneyhteistyötä on tiivistettävä ja yhtenäistettävä.
- Tieto hyödyksi liikenteessä: Kaupunkiseuduilla tarvitaan liikenteen tehostamista, pa- rempaa palvelua ja päästöjen vähentämistä. Tiedot sujuvista reiteistä, matka-ajoista, ympäristövaikutuksista, liikkumisen palveluista ja vaihtoehdoista sekä kustannuksista tulisi olla tarjolla kaikkiin kanaviin.

Kaavoitus ja maankäyttö

Osmo Soininvaara:

Kaupunkien toimivuus paranisi, jos negatiivisia ulkoisvaikutuksia säädeltäisiin kieltojen sijasta markkinaehtoisesti, kuten konversio- maksulla muutettaessa toimitiloja asunnoiksi

EK kannattaa kaavoituksen nopeuttamista ja muita kaavajärjestelmään tehtäviä uudistuksia, joilla ediste- tään asuntotuotantoa ja muuta yritystoimintaa. Näem- me maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen välttämättömänä. EK:n ehdotukset kaavoituksen sujuvoittamiseksi:

- Vähennetään eri kaavojen määrää
- Otetaan käyttöön 'hankekaava' yksittäisten asuntoalue- ja yrityshankkei- den toteuttamiseksi
- Annetaan yrityksille hankekaavan vireillepano-oikeus ja oikeus saada kunnasta hankekaavapäätös
- Tehdään hankekaavamenettelystä nopea (käsittelyajat ja palvelulupaus)
- Rajataan hankekaavan valitusoikeus asianosaisille

Osmo Soininvaara:

Kaupunkien toimivuus paranisi, jos negatiivisia ulkoisvaikutuksia säädeltäisiin kieltojen sijasta markkinaehtoisesti, kuten konversio- maksulla muutettaessa toimitiloja asunnoiksi

EK kannattaa rakennusten käyttötarkoituksen muu- tosten sujuvoittamista. Pääkaupunkiseudulla on noin miljoona neliötä pitkäaikaisesti tyhjää toimitilaa, joihin ei ole alkuperäistä käyttötarkoitusta vastaavaa kysyntää. Konversiomaksu on tutkimisen arvoinen

markkinaehtoinen ehdotus. Se voisi olla vaihtoehto kaavamuu- tosten nopeuttamistoimille. Konversiomaksun edellytyksenä kuitenkin on, ettei samaan aikaan peritä maankäyttömaksua tai käytetä kaavaoh- jausta. Rakennusten turvallisuus ja terveys voitaisiin taata nopeaan ilmoitusmenettelyyn perustuen.

Osmo Soininvaara:

Kaikenlainen tekeminen kaupungissa vaatii useita lupia. Suomessa pitäi- si toimia kuten Hollannissa, jossa lupien käsittelylle on säädetty maksimiaika, ja jos viranomainen ei siinä pysy, lupa katsotaan myönne- tyksi. Jos yksi hanke vaatii monta lupaa, kaikista voi tehdä vain yhden valituksen.

EK kannattaa Hollannin mallia yleisenä keinona edistää yritystoimintaa ja nopeuttaa investointeja erilaisten yritysten tulisi saada niitä koskevat luvat ja kaavoitusratkaisut niin sanotusti yhdeltä digitaaliselta luukulta

- eri lupia pitäisi yhdistää yhdeksi luvaksi ja siitä olisi vain yksi muutoksenhaku
- lupaprosessin pitäisi olla nopea ja ennakoitava
- erilaisten julkisten intressien turvaaminen pitäisi hoitaa ennakolli- sesti, ei valituksiin perustuen

Osmo Soininvaara:

Asumisen hintaa nostavista autopaik- kanormeista on siirryttävä markkina- ehtoiseen pysäköintipolitiikkaan ja asuntotuotannon pullonkauloja on perattava.

EK kannattaa autopaikkojen rakentamisessa mark- kinaehtoista toimintatapaa. Autopaikkanormeja ja vastaavia muita pullonkauloja tulee perata ja purkaa. Näemme, kuten Soininvaara, että rakennusyhtiöillä on riittävästi tietoa tulevasta autopaikkakysynnästä.

Autopaikkojen tasapuolinen jako taas on taloyhtiöiden asia. Asumisen hintaa nostavia muita pullonkauloja on perattava, purettava ja jätettävä enemmän tilaa markkinaehtoisille, ja siten edullisimmille ratkaisuille. Esimerkiksi hyvin yksityiskohtaisista kaavamääräyksistä pitää päästä eroon.

4.

Asuntorakentaminen

Esa Härmälä ja
Osmo Soininvaara

Asuntoja on rakennettava lisää kasvukeskuksiin.

EK:n kanta
.....
EK tukee kysyntään nähden riittävän
asuntorakentamisen edistämistä suu-
rilla kaupunkiseuduilla. Rakentamisen
edistäminen vaatii monenlaisia toimenpiteitä sekä
kaavoituksessa, liikennejärjestelmissä että muilla politiikkalohkoilla.

Asuntorakentamista ja yhdyskuntarakentamisen tiivistämistä kasvukeskuksissa voi-
daan edistää erityisesti joukkoliikennehankkeilla. Kehärata, Länsimetro sekä Tampereen
rakenteilla oleva raitiotie ovat tästä hyviä esimerkkejä, jotka paitsi vaikuttavat rakentamisen
edellytyksiin, myös muuttavat laajemmin koko kaupunkialueiden rakennetta. Raideliiken-
teen lisäämisen ja asemanseutujen tiivistämisen tulee jatkossa olla ykkösprioriteetteja.

Tulevaisuudessa erityisesti ilmastosyyt puoltavat tiiviiden, pääosin raideliikenteeseen
tukeutuvien alueiden kehittämistä ja kaupunkien kasvua ”sisäänpäin” eikä laajentuen.

Samoin rakennuskelpoisen tonttimaan turvaaminen on ehdoton perusedellytys asunto-
rakentamiselle. Samaten täydennysrakentamista tulee edistää suurilla kaupunkiseuduilla,
jotta yhdyskuntarakenne tiivistyy ja tuottavuus nousee.

Soininvaara ehdottaa, että valtio voisi tulla vastaan suurten kaupunkien investointitar-
peissa, jotta yhdyskuntarakenteen kehittäminen ei pysähdy kaupunkien investointikattoihin.
Ajatus on mielenkiintoinen, mutta yhdyskuntarakenteen kehittämisen eri rahoitusvaihtoeh-
toja tulisi muutenkin arvioida avoimesti. Nykyinen tiukka kuntatalous voi pahimmillaan es-
tää pitkäjänteisen kehittämistyön, jota koko kansantalous tarvitsisi. Erilaiset rahoitusmallit,
joissa myös yksityinen sektori on eri tavoin mukana, voisivat osaltaan laajentaa työkalujen
valikoimaa.

Maankäyttöön, asumiseen, liikenteeseen ja rakentamiseen liittyvä päätöksenteko on
myös hajallaan eri ministeriöissä, ja ohjauksen keskittämisellä voitaisiin saada selviä etuja.
Tässä yhteydessä on tärkeä varmistaa, että mukana pysyy tiiviisti elinkeinopolitiikan ja
yritysten sekä työllisyyden näkökulma, eli niin kutsuttu MALPE -ajattelu.

5.

Osaaminen

Osmo Soininvaara:
Kompromissia yliopistojen laadun ja alueellisen
hajautuksen välillä kannattaa etsiä yliopistojen
verkottumisesta. Etäisenä tavoitteena voisi olla
Suomi-yliopisto, jonka paikallisilla kampuksilla
olisi kuitenkin riittävää itsehallintoa.
Kokemukset Itä-Suomen yliopistosta puoltavat
tällaista kehitystä.

EK:n kanta
.....
EK kannattaa korkeakoulujen profiloi-
tumista omiin vahvuusalueisiinsa sekä
korkeakoulujen omista strategioista
lähtevää yhteistyötä. Vain yksi Suomi-yliopisto tuskin
toimisi, sillä tarvitaan myös monialaisia tiedeyliopistoja
sekä ammattikorkeakouluja. Digitalisaation käyttöönotto
ja yhteiset alustaratkaisut helpottavat yhteistyökuvioita
ja parantavat saavutettavuutta myös kansainväliseen
suuntaan.

6.

Kiinteistövero

Osmo Soininvaara:
Kaupunkien tulee nostaa maapohjan kiinteistöveroa
ja käyttää sen tuotto kuntaveron alentamiseen.
Tonttimaahan kohdistuva kiinteistövero on
erotettava omaksi veroluokakseen.

EK:n kanta
.....
Maan todellisen arvon mukaan mää-
räytyvä kiinteistövero kannustaisi
kuntia asumisen ja työssäkäynnin
olosuhteita parantaviin investointeihin ja jakaisi näiden
investointien kustannuksia kuntalaisten kesken oikeu-
denmukaisemmin hyötyjä maksaa -periaatteella.

EK:n mielestä tonttimaan kiinteistöveron erottami-
nen omaksi veroluokaksi on kannatettava ajatus. Se parantaisi verojärjestelmän teknistä
toimivuutta ja mahdollistaisi verotasojen eriyttämisen eri tyyppisissä kohteissa. Nykymal-
lissa esimerkiksi tonttimaan veronkorotukset vaikuttavat kielteisesti yrityksiin, nostamalla
automaattisesti myös yritysten omistamien kiinteistöjen verorasitusta.

Kiinteistöverojärjestelmä ei myöskään nykyisellään täysin huomioi voimakkaasti eriyty-
neitä kiinteistöjen markkina-arvoja eri puolilla maata.

Viime vuosina kiinteistöveroa on monissa kunnissa nostettu. Pääkaupunkiseudulla
vero on kiristynyt erityisesti siksi, että valtio on nostanut alinta sallittua veroprosenttia.
Kunnallisveroa ei kuitenkaan ole vastaavasti laskettu, ja kiinteistöveron noususta on tullut
kunnille eräänlainen veronkorotusautomaatti. Jatkossa kiinteistöveron mahdollisesta nou-
susta saatavat lisätulot tulisi ehdottomasti käyttää työn vastaanottokynnystä alentaviin ja
työvoiman liikkuvuutta edistäviin toimiin eli esimerkiksi Soininvaaran ehdottamalla tavalla
työn verotuksen keventämiseen.

Työvoiman liikkuvuus on tarpeellista yhteiskunnan kehittymiselle. Asumisen ja liikku-
vuuden yhteyteen vaikuttavat tekijät on syytä analysoida ja etsiä keinoja liikkuvuuden edis-
tämiseksi. Tällöin on syytä myös pohtia esimerkiksi nykytuotoisen varainsiirtoverotuksen
vaikutusta liikkuvuuteen.

7.

Palkanmuodostus

Osmo Soininvaara:

Kalliiden asumiskustannusten tulisi näkyä alueellisinä palkkaeroina, jolloin asumistuen rooli vähenisi. Tämä tukisi suhteellisen edun periaatteen hengessä niiden työpaikkojen sijoittumista muihin kaupunkeihin, joiden ei ole välttämätöntä sijaita yliopistokaupungeissa.

EK:n kanta

.....

Joustava palkanmuodostus on elinkeinoelämän keskeisiä tavoitteita. Palkanmuodostuksen joustavoittaminen ja tilan antaminen paikalliselle sopimiselle oli tärkeä peruste, kun EK päätti

luopua keskitettyjen työehtosopimusten tekemisestä.

Liittokohtaisissa neuvotteluissa on lopuillaan olevalla sopimuskierröksellä neuvoteltu selvästi aiempaa enemmän yrityskohtaisia palkkapotteja sekä päätetty muista paikallista sopimista edistävästä toimenpiteistä. Myös alueellinen markkinatilanne on helpompi ottaa huomioon, jos palkanmuodostus tapahtuu liitto- ja erityisesti yritystasolla.

Useimmilla toimialoilla tilanne on jo nyt Soininvaaran kuvaaman suuntainen: palkat ovat kasvukeskuksissa ainakin jonkin verran muuta maata korkeammat joko sopimusmääräysten tai ennen kaikkea markkinatilanteen vuoksi.

Toisaalta joillain aloista markkinatilanne edellyttää korkeampien palkkojen maksamista harvaan asutuilla seuduilla ("syrjäseutulisä") eikä kasvukeskuksissa, jotta tarvittavia osaajia saadaan sinne. Lääkärit ja eräät muut sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmät ovat tästä ehkä selvimpiä esimerkkejä.

Soininvaara kuvaa tekstissään, että taulukkopalkat ovat usein melko samankaltaiset eri puolilla Suomea. Taulukkopalkkojen merkitys käytännön palkkatasolle kuitenkin vaihtelee hyvin paljon toimialojen välillä, ja osalla aloista lähes kaikki työntekijät saavat taulukkopalkkoja korkeampia henkilökohtaisia palkkoja, jolloin myös alueellinen vaihtelu on suurempaa.

8.

Kannustinloukut ja osaavan työvoiman saanti

Esa Härmälä:

Työllisyyden hoidon painopisteen tulee olla työvoiman tarjonnan kehittämisessä. Kymmenet tuhannet työttömät voivat työllistyä nopeasti, jos heidän osaamistaan parannetaan ja erilaiset kannustinloukut puretaan. Asumistukimenojen voimakas nousu pääkaupunkiseudulla on hälyttävä esimerkki kasvavien kaupunkien ongelmien korjaamisesta väärällä tavalla.

Osmo Soininvaara:

Alueellinen tasapaino olisi maassa parempi, jos asumistukea ei maksettaisi ja alueelliset palkkaerot olisivat vastaavasti suurempia.

EK:n kanta

.....

Kannustinloukulla tarkoitetaan tilannetta, jossa työn vastaanottaminen tai lisätyön tekeminen ei taloudellisesti kannata. Kannustinloukut johtuvat työtulojen nousun myötä kiristyvistä verotuksesta sekä alentuvasta asumistuesta ja tulosi-donnaisista päivähoitomaksuista. Kannustinloukut ovat pahimmillaan suurien asumiskustannusten alueilla sekä tilanteissa, joissa perheessä on yksi tai useampi alle kouluikäinen lapsi.

Kannustinloukkujen purkamiseksi on työtulojen asumistukea leikkaavaa vaikutusta lievennettävä. Samassa yhteydessä on asumisen tukiin luotava todellinen omavastuu.

Kaupunkien asumiskustannusten nousun pysäyttämiseksi on välttämätöntä, että kyseessä oleville alueille rakennetaan kasvavaa kysyntää vastaava määrä asuntoja.

Korkeiden asumiskustannusten alueelle syntyy paljon palvelualojen työpaikkoja, joissa palkkataso on usein melko matala. On välttämätöntä, että asumistuella tuetaan pienituloisia korkeiden asumiskustannusten alueilla asuvia.

Väite siitä, että edellä mainittu ongelma olisi poistettavissa matalapalkka-alojen palkkoja nostamalla, ei ota huomioon sitä, että vaihtoehto palvelun ostamiselle on se, että asiakas jättää palvelun ostamatta ja tekee asian itse. Tavarán osalta vaihtoehto on se, että asiakas ostaa tuotteen, joka on valmistettu halvempien kustannusten maassa.

Juuri isoissa asutuskeskuksissa on iso potentiaali palvelusektorin työpaikkojen kasvulle. Juuri korkean tuottavuuden työpaikat synnyttävät tarpeen ja kyvyn ostaa palveluita.

Työvoiman saannin edistämiseksi on edistettävä koulutuksen kykyä vastata nopeasti muuttuvan työelämän tarpeisiin. Työelämän muutos korostaa elinikäisen oppimisen välttämättömyyttä.

Suomen työikäisen väestön määrä on supistumassa, vaikka väestöennusteissa oletetaankin maahanmuuton jatkuvan. Tuoreissa selvityksissä yritykset kokevat yhä suuremmaksi ongelmaksi osaavan työvoiman saamisen. Työperusteisen maahanmuuton käytäntöjen helpottaminen, mukaan lukien niin kutsutusta saata-vuusharkinnasta luopuminen helpottaisi hallinnollista taakkaa ja edistäisi yritysten kehitysmahdollisuuksia Suomessa. Yleisemminkin maahanmuuttajien työllisyysasteen saaminen selvään nousuun toisi lisää resursseja Suomen talouteen ja ehkäisisi syrjäytymistä.

Julkaisija

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 (Eteläranta 10)
00131 Helsinki
Puh. 09 420 20
ek@ek.fi | www.ek.fi
@Elinkeinoelama

Yhteyshenkilö

Penna Urrila
Puh. 040 570 7860
@peurila

Suunnittelu

Miltton

